

JACIMENT DE CAN MODOLELL (CABRERA DE MAR)

Joan BONAMUSA ROURE

Rosa Isabel GARÍ LLEIXA

Joan Francesc CLARIANA ROIG

Enric JUHÉ CORBALAN

2 - EL SECTOR DEL "CRIPTOPORTIC"

Fotografia: Criptopòrtic de Can Modolell.

I Característiques generals d'aquest sector

El jaciment romanomedieval de Can Modolell, a Cabrera de Mar, a uns 25 Qm.de Barcelona, ofereix una llarga història, que va des d'època romana fins a la baixa edat mitjana, essent les més conegudes les seves restes d'estructures i materials romans. El present article tracta del sector anomenat del "Criptopòrtic".

Lexcavació del jaciment de Can Modolell va començar a l'any 1974. El sector ara objecte d'estudi llavors quedava una mica allunyat del lloc on es varen iniciar els treballs, però no es descartava que hi pogués haver una connexió, per tal com al revolt del camí, des de feia molts anys, ja s'hi havien detectat indicis de paret bastida amb una tècnica bastant acurada, a base de pedres i carreus de granit ben escairats i ben col.locats, propis d'una construcció romana *opus incertum*.

A través d'informacions verbals, també se sap que a principis d'aquest segle es va obrir el traçat del camí actual de Can Segarra. Aquest camí seguia en línia recta, travessant aquest indret en forma de camí fondo, per tal de poder salvar el fort desnivell existent. Aquest antic camí - actualment terraplenat- es troba prop de l'excavació, a la banda oest. No es descarata una possible connexió amb el jaciment. La desviació obei a raons estrictament de limitació de propietats.

Pel traçat del nou camí, en relació amb el jaciment, s'ha de suposar que la seva obertura, tanmateix, implica la destrucció d'una bona part dels vestigis. Pel que fa referència a la banda extrema sud, no s'hi observa cap fractura en la construcció, si més no la part existent de l'alçat frontal dóna aquesta impressió, ja que es conserva molt ben acabat, com si fos l'accés al "Criptopòrtic".

Aquest sector presenta unes característiques pròpies, cosa que li dóna uns trets diferencials en relació a la resta del jaciment, tant pel que fa referència a la morfologia constructiva com a l'estratigrafia, ja que els materials exhومات corresponen a un terraplenat premeditat, cosa que ens fa descartar la intervenció dels agents naturals, o sigui al revés del que succeí, possiblement, en altres sectors.

Aquest sector presenta tres subsectors, cadascun amb les seves pròpies característiques i que per al seu estudi passem a denominar de la manera següents:

- Exterior sud-oest
- Trapezial
- "Criptopòrtic"

El nivell superficial de tot el sector, a primer cop d'ull, presenta unes característiques homogènies, però pel fet d'haver-hi exhومات una fonaments de paret a la mateixa cota zero, que travessa en diagonal tota aquesta zona, s'ha cregut millor dividir-lo en dos sectors, per si es dóna una possible diferenciació entre una part i l'altra de la paret, principalment pel que afecta als materials.

No obstant això, és obvi que hi ha trets comuns, com són el caràcter vegetal de tot el nivell, pel fet d'haver estat el superficial utilitzat pel conreu i també una inequívoca barreja de materials, els uns procedents de les diverses seqüències del mateix jaciment, arribats a la superfície en remoure les terres durant el transcurs dels temps, i els altres rodats, procedents del poblat ibèric de Burriac, el qual es troba a poca distància i a una cota més alta.

L'estudi d'aquest nivell o ESTRAT- 1 es divideix en:

- a) Paret diagonal
- b) Sector Sud
- c) Sector Nord

II Estrat I

a) Paret diagonal

Els fonaments d'aquesta paret, tal com ja s'ha dit, han aparegut en la mateixa cota zero, travessant en sentit diagonal tot el sector, en direcció S.O. a N.E.

Una vegada dibuixada i situada la planta general , (Plànol 10), s'ha hagut de desmontar-la per tal de poder prosseguir l'excavació.

Aquesta paret presentava una llargada de catorze metres, per una amplada, no massa regular, d'uns 70 cm. Entre els Q-23 i Q-40, discorria una altra paret en perpendicular i en angle recte en relació a la primera, amb la qual formava una sola unitat, per tant de les mateixes característiques i planta; d'aquesta paret sols en restaven uns dos metres de llargada.

Aquests fonaments estaven construïts amb pedra de granit del país, de forma irregular i enganxada amb fang.

A la banda nord de la paret hi afloraven restes d'una construcció en principi indefinida, que presentava una cara lleugerament rodona, bastida amb argamassa, i que després va resultar ésser la coronació truncada d'una edificació de planta semicircular, encastada a la P-13, i serà objecte comentari en els treballs referents al sector al qual pertany.

Aquets fonaments superficials han fet pensar que podrien pertànyer a l'última etapa del temple de sant Joan , concretament als vestigis referenciats per Joan de Cabanyes a la *Història General de Catalunya*, ruïnes que es trobarien al lloc on hi ha ara el revolt del nou traçat del camí de can Segarra, traçat que llavors no existia, ja que el camí seguia recte amb la denominació de Torrent de Sant Joan, això fa pensar que l'obertura del traçat actual va comportar la destrucció dels vestigis de la banda sud.

La disposició de la part que s'ha pogut veure, fa pensar que podria molt bé tractar-se -és una hipòtesi- dels fonaments de la paret mestra nord del temple, corresponent la perpendicular al presbiteri (1).

Es en base a aquesta hipòtesi, que hem dividit l'estudi d'aquest nivell superficial en dos sectors, per tal d'actuar amb cautela, en la possibilitat d'existir diferències.

Aquets sectors són:

- Sector Sud, o de l'interior de la planta suposada del temple
- Sector Nord, que correspondria a l'exterior d'aquesta planta

(1) En el novembre de 1.983 aquesta hipòtesi del temple s'ha vist reforçada amb la troballa, gairebé a la cota zero, d'un enterrament en sista de filiació inequívocament medieval.

b) Estrat I – Sector Sud

Es el sector que podria haver correspost a l'interior del temple. Correspon als quadres d'excavació del 16 al 23 i del 42 al 45, més el sector sud-oest..

Els materials exhumats són els següents:

Ceràmica

1 - Atica

50315 Petit fragment amorf, de pasta rosada, fina, vernís negre a l'interior i negre sobre fons vermell a l'exterior, decoració a base d'una franja i tres cercles concèntrics segmentats per la fractura .400-350 a.C. (Fig. 3)

2 - Protocampaniana

50519 Fragment vora amorf, pasta rosada, fina, vernís negre oliva brillant . Segle III a.C.

3 - Campaniana "A"

50479 Fragment de fons amb peu, pasta rosada, fina, vernís amarronat, al fons interior, una roseta de sis pètals. Segle II a. C. (Fig. 3)

50702 Fragment de fons amb peu, pasta rosada, fina, vernís vermell-marró irregular. S. I a.C.

50703 Fragment de vora, pasta vermellova, fina ,vernís marró. Pot tractar-se d'una imitació. Forma Lamb. 5. Segle I a.C..

4 - Campaniana "B"

50594 Fragment de fons amb peu, pasta groga pàl.lida , vernís negre-marró, al fons hi ha un grafit fracturat, s'hi llegeix: (...)IEVS. Forma Lamb. 7. Segle II a.C.Fig. 3.

50593 Fragment de fons amb peu, pasta groga pàl.lida, vernís negre. Possible forma Lamb. 8. Segle II a.C.

50818 Fragment de vora Lamb. 5. Finals del segle II a.C.

Entre els fragments amorfos s'hi troba una peça de forma discoïdal..

5 - Imitació campaniana

Dos fragments de fons amb peu, un dels quals de paret molt fina i amb motllura doble al peu. Segle II a.C.

6 - Grisa de la costa catalana

50.595 Dos fragments de vores de gerra bitroncocòniques, pasta grisa. Segles III-II a.C.

Fragments de fons de pàtera amb peu, pasta grisa. Imita una forma campaniana.

7 - Ibèrica

50.596 Fragment amorf de pasta bicolor de fitxa discoidal de 47 mm. diàmetre.

50.597 Fragment de vora de gerra de pasta bicolor.

50.598 Fragment de vora de gerra de pasta bicolor.

50.599 Fragment de vora de gerra de pasta bicolor.

50.701 Fragment de llavi d'àmfora.

8 Púnica

50.477 Fragment de paret i llavi, en el pla superior tres cansls, pasta grisa. Maña "D". Segle II-III a.C. (Fig. 3)

9 T.S. Itàlica

50.611 Fragment d'ansa, secció circular amb tres solcs longitudinals a la cara exterior. Possiblement es tracta d'una forma decorada. Segona meitat del segle I a.C.

50.612 Fragment de vora, pasta rosada, vernís vermell coral, decoració a rodet. Forma Drag. 27. Últim decenni del s. I a.C. (Fig.3).

10 T.S. Sud.gal.lica

50.613 Fragment amorf decorat amb motius vegetals, pasta rosada, vernís vermellós. Segona meitat del segle I d.C.. (Fig. 3)

11 - T.S. Africana "A"

50.524 Fragment de fons, pasta vermella ataronjada, vernís taronja. Forma Lamb. 9b. Segona meitat del segle II - primera meitat del segle III d.C.

50619 Fragment de fons pasta vermella ataronjada, vernís taronja. Lamb 9b. Segona meitat segle II- III meitat segle III d.C..

50.620 Cinc fragments vora pasta vermella ataronjada, vernís taronja. Lamb 10^a.
Segona meitat segle II - primera meitat segle III d. C.

50.621 Sis fragments fons pasta vermella ataronjada, vernís taronja. Lamb 10^a.
Segona meitat segle II - primera meitat segle III d.C.

50.622 Quatre fragments fons estriat, pasta vermella ataronjada, vernís taronja. Lamb
10. Segona meitat segle II - primera meitat segle III d.C

50.223 Dos fragments de vora, pasta vermella-ataronjada, vernís taronja.Lamb. 22b.
Segona meitat segle II - primera meitat segle III d.C..

50.224 Dos fragments amb peu, pasta vermella ataronjada, vernís taronja. Segles II-III
d. C.

50.225 Fragment vora, pasta vermella ataronjada, vernís taronja. Lamb 3b.
Segona meitat segle II - primera meitat segle III d.C.

13 T.S. Africana "Lucente"

50.626 Fragment de fons amb peu, pasta groga palla, vernís taronja fosc amb reflexos
metal.lics. Segle IV d.C.

14 T.S. Africana "D"

50.627 Fragment vora, forma no classificada, pasta rosada, vernís taronja . Segle IV.

15 T.S. Grisa paleocristiana

50.235 Un fragment de paret que es correspon amb altres trobats al Q-14, E-I (Sc.
Nord). Rigoir 21.
S. V-VI d.C.

50.628 Fragment vora decorada amb rosetes. Rigoir 1. S. V-VI d.C.

16 Llàntia

Fragment broc de voluta. Dressel 9. S. I. d.C

17 Amfora romana

50.525. Fragment de llavi. Dressel 1- Pascual 1. S. I d.C.

50.628 Petit fragment, igual que 50.525.

50.630 LLavi semblant a Beltran 1, però amb un punt rodó al dessota. S. d.C.

50. 316 Fragment llavi . Mercedes Vegas 57/1. S. III d.C.

Sis fragments d'ansa de diferents dimensions, però totes acanalades a la part exterior.

18 Ús comú romana

50.606 Fragment vora d'olla, pasta marró. Mercedes Vegas 2. Segle I a.C.-segle I d.C.

50.610 Fragment vora de gerra de coll alt, pasta amarronada. Mercedes Vegas 38. Segle I a.C.- segle I d.C.

50.602 Fragment vora d'olla, pasta amarronada. Mercedes Vegas 1. Segle I a.C.- segle IV d.C..

50.603 Fragment vora d'olla, pasta grisa. M. Vegas 1. Segle I a.C.-segle IV d.C.

50.603/05 Dos fragments de vores d'olla, pasra ocre. M. Vegas 5. Segle.I-IV d.C.

50.607 Tres fragments fons estriat, pasta ataronjada. M. Vegas 5. Segle.I-IV d.C.

50.609 Set fragments vora de plat o tapadora amb vora fumada, pasta ataronjada. M. Vegas 16. Segle. I a.C.-Segle. IV d.C.

50.608 Fragment vora de gran atuell, pasta bicolor grisa amarronada. M. Vegas 12. Segles III-IV d.C.

19 Altres

50.633 Tap circular de 70 mm. de diàmetre. Procedeix d'una tegula.

50.478 Pes de teler de terrissa "pondus".La part superior fracturada.

50.632 Pes sencer de teler "pondus", amb forat rodó a la part superior.

20 Grisa medieval (fig. 52-54)

50.633 Cinc vores d'olla exvasada de gruix regular i llavi rom. V. forma 1.

- 50.535 Quatre fragments vores d'olla exvasada amb llavi engruixit i rom. V. forma 2.
- 50.536 Quatre fragments vores d'olla exvasades, amb nansa i llavi bífid. V. forma 5.
- 50.537 Dos fragments vores d'olla verticals amb llavi engruixit i coronació plana. V. forma 32
- 50.538 Cinc fragments fons pla. V. forma 1.

21 - Catalana

50.326 Fragment vora de gerra amb ansa, vernissat verd a l'exterior (òxid de coure) i melat a l'interior, l'exterior porta reflexes nacarats, pasta groga palla. Segles XII-XIII. (fig.4)

50.325 Olpe vernissat verd a l'exterior (òxid de coure), l'interior sense vernís, pasta color palla, vora en forma de bec, és d'influència moresca. Taifas H. Segles XII-XIII. (Fig. 4)

50.614 Fragment de plat, verd manganès, decorat amb una palma, pasta groga palla, fabricat a Manresa. S. XIV.

50.615 Fragment de bol blau decorat amb alàpies, fabricat a Paterna. S. XIV.

50.616 Fragment d'ansa de lluerna d'església vernís melat, pasta vermella. Cristiana H. Segles XIII-XIV.

50.617 Fragment d'ansa, vernís melat, pasta vermella. Possiblement mateixa peça 50.616.

50.522 Fragment de lluerna d'església, vernís melat, pasta vermella. Possiblement de la 50.616. (fig.4)

50.523 Fragment de vora de gerra amb ansa, vernís verd a l'exterior i melat a l'interior, l'exterior amb reflexes nacarats, pasta vermella. Segles XII-XIII. (Fig. 4)

50.527 Fragment de paret de gerra, vernís verd a l'exterior i melat a l'interior, pasta vermella. Possiblement mateixa peça que la 50.523.

50.618 Fragment de vora d'olla, pasta ataronjada, vernís vermell amarronat. Segle XVII. (fig. 4)

Altres materials

50.318 Con a element puntual cal destacar dos petits fragments d'"opus signinum", decorats amb romb fets amb tesselles blanques. Són iguals als trobats al Q-28, E-1 i F-13 (núm.50.331).

Dels altres elements crida l'atenció el material de la teulada, principalment l'ímbrix o teula cònica, ja que la seva gran profusió, fa pensar si veritablement es tracta de la teulada caiguda de l'última església, o sigui, que llavors caldria descartar la romanitat d'aquest material, cosa que no presenta cap problema, ja que es tracta d'un material superficial.

50.631 Motllura de marbre rosa amb tors i escòcies.

Vidre

50.479/600 Han aparegut dos botons, amb formes ben definides, de 10 i 14 mm de diàmetre, respectivament.

La resta són trossos de vidre corresponents a recipients corbats, botelles, unguentaris, etc., tot d'ascendència romana.

Ossos i dents

N'hi ha de diversos, tots corresponents a animals domèstics.

Ferro

Hi ha un fragment d'escòria, un d'indeterminat i tres claus, el més llarg dels quals amida 75 mm.

Bronze

50.319 Un didal sencer.

50.457 Pont de fibula

Un picarol que sembla d'època recent i dos fragments amorfos.

Petxines

Diverses de *pectunculus glycymeris* i *violascens*, ambdues mediterrànies i comestibles.

Silex

50.418 Resquill.

c) Estrat I – Sector nord

El sector Nord, globalment comprèn l'àrea que va des del "criptopòrtic" fins a la F-14, i des dels graons de la paret E., fins a una nova possible estança que s'endevina pel graó exhumat a continuació de la P-12 i P-13. A l' E-I coincideix amb l'exterior de la PARET DIAGONAL, i comprèn els quadres 38,39,24,25, 14 i 15 i part del 40. Aquest sector se'l tracta dins el context del "Criptopòrtic" perquè, en l' E-IV, presenta la mateixa morfologia en tot el conjunt.

Si algun tret diferencial es perfila en aquesta banda és una més gran presència de bosses sorrenques. Es dona el cas, que ja en l' E-I se n'hi ha trobat una, els materials de la qual s'inclouen, perquè s'entén que l'aluvió sorrenc té poca identitat i els materials són pocs i exactament iguals als que es troben arreu de l' E-I.

Com a particularitat cal dir que en el Q-38 s'hi ha trobat una ossera d'animals domèstics (vegeu taula núm. 2), el clot de la qual s'ha trobat molt ben definit, els materials que s'hi ha extret també s'han barrejat amb els de l' E-I, perquè foren terres remogudes després de la sedimentació de l' E-4^a, cosa que vol dir que foren sostretes del seu context oroginari i barrejats amb els rodats.

El material exhumat en aquest sector és el que a continuació es passa a referenciar:

Ceràmica

1 - Atica

50.645 Fragment de coll d'un recipient tancat. Pasta rosada pàl·lida exterior vernís negre compacte amb restes de pintura blanca. Segle IV a.C.

50.576 Fragment d'ansa de cràtera, pasta rosada, vernís negre intens. Segle IV a.C.

50.578 Fragment de fons de plat decorat amb una corona de la qual i en perpendicular en surten unes palmetes, pasta rosada i vernís negre compacte. Segle IV a.C.(fig. 5)

50.646 Fragment vora, presenta una petita revora, pasta color palla i vernís negre intens. Possiblement Lamb. 22. Segle IV a.C.

2 Protocampaniana

50.647 Fragment de fons, decorat en el centre amb una roseta circular de vuit fulles, pasta beig amarronat i vernís negre brillant, possiblement del taller de les petites estampilles o bé del Rodhe. Segle III a.C. (fig. 5)

50.650 Fragment de peu amb corona, pasta rosada i vernís negre espès. Segle III a.C.

3 - Campaniana "A"

50.649 Fragment de fons de plat de peix, vernís negre opac i pasta rosada pàl·lida. Forma Lamb 23. Anys 225-175 a.C. (fig. 5)

50.648 Fragment fons amb palmeta fracturada, vernís negre espès i pasta rosa pàl·lida, amorf. Segles III-II a.C. (fig.5)

4 Campaniana "B"

50.651 Fragment peu, vernís negre opac, pasta color palla. Lamb 1. Segles II-I a.C.

50.652 Una fragment de fons Lamb. 5 o 7. Segles II - I a.C.

50.658 Fragment de fons amb part d'una estampilla. Lamb 5 o 7. Segles II-I a.C.

5 Grisa de la costa catalana

Tres fragments dels quals un correspon a una ansa. Anys 350-150 a.C.

6 Ibèrica

50.652 Dos fragments de vora de Kalathos, en un dels quals hi ha unes bandes pintades color vinós situades en el pla de la vora. Segles IV-II a.C. (fig. 6 bis)

50.653 Sis peces discoïdals, cinc presenten una cuita de reducció, una de les quals amb un forat al bell mig.;l'altre disc és de ceràmica romana englabada. La de més diàmetre medeix 45 mm. Per llur factura hem de deduir que són coetànies.

50.705 Tres fragments de vores rectes de bol, ceràmica feta a mà, pasta granalluda amb desgreixant, superfície allisada i negre pels efectes del foc.

50.706 Quatre fragmentd de fons plans, parets inclinades. Mateixes característiques que la 50.705.

50.707 Fragment de paret amb mugró, igual que 50.705.

50.394 Fragment de paret amb cordó amb incisions, fet a mà. (fig. 6)

50.655 Tres fragments de llavi d'àmfora. Segles IV-I a.C.

50.656 Fragments de paret amb ansa d'àmfora. Segles IV-I a.C.

50.659 Dos fragments corresponents a una vora de recipient exvasat de gran capacitat.

Dos petits fragments de tassa amb umbo.

Dos fragments d'ansa amb secció bifoliada, pertanyents a gerros.

7 Punica

Vuit fragments de paret amb estries horitzontals, amorfos. Segles III-II a.C.

8 Fusaiola

Una de terrissa, fracturada. Segles IV-II a.C.

9 T.S. Itàlica

50.282 Peu amb corona i marca de terrisser dins una cartel·la circular, dividida en dos camps, separats per una ratlla. La inscripció no és massa legible:

Part inferior:

AQUI S'HAN D'AFEGIR ELS GRAFITS

Part superior:

Pasta rosada de textura molt fina i uniforme, fractura recta, vernís vermell-òxid. Forma Ritt. 5 . Epoca Claudia. (Fig. 5)

Trobem una marca semblant a *Romanización en el término de Medellín*, dins *Noticiario Arqueológico Hispánico* núm 2, pàg. 113, Madrid, 1.975, per Mariano del Amo, el qual interpreta AVCTVS VALERIVS.

50.658 Fragment de vora, vernís vermell òxid, pasta rosada clara. Forma Drag. 17. Epoca augústea.

Petit fragment de peu de copa, vernís vermell òxid, pasta rosada. Epoca augústea.

Petit fragment de pàtera, vernís vermell òxid, pasta rosada. Epoca augústea.

10 T.S. Sudgal·lica

50. 662 Fragment de carener, forma Loeschke 38, no presenta decoració, vernís vermell fosc, pasta rosada i fractura ondulada. Epoca d'August a Claudi.

50.663 Fragment de llavi, forma Drag. 18, sense decoració, vernís vermell fosc, pasta rosada, fractura recta. Epoca flàvia.

50.664 Fragment de vora, forma Drag. 24/25, decoració a rodet, vernís vermell fosc, pasta rosada, fractura recta. Epoca Claudi-Neró.

50.665 Fragment vora Drag. 27, sense decoració, vernís vermell fosc, pasta rosada, fractura ondulada. Epoca clàudia.

50.666 Dos fragemnts vora, com 50.665, però més exvasada.

50.667 Fragment igual que 50.665, però de majors dimensions.

50.668 Fragment vora forma Drag. 29, decorada a rodet, vernís vermell fosc, pasta rosada, fractura ondulada, Epoca flàvia.

50.669 Fragment de paret, podria correspondre a Drag. 29. S'hi albiren dues zones, la superior decorada a rodet i la inferior no es pot definir. Vernís vermell fosc, pasta rosada, fractura ondulada. Segona meitat del segle I d.C.

50.670 Fragment amorf, decorat amb rengles d'escates, semblant a les formes XXXVII i XLII de mayet, de parets fines. Vernís vermell fosc, pasta rosada i fractura ondulada.

50.671 Fragment vora Drag. 33, vernís vermell fosc, pasta rosada, fractura ondulada. Epoca Claudi-Neró.

50.672 Fragment de paret i vpora, possible Drag. 25, vernís vermell fosc i pasta rosada, fractura ondulada. Segona meitat segle I d.C.

50.673 Fragment vora, Drag. 37. S'hi observa l'inici d'una dedcoració que no es pot precisar, vernís vermell fosc, pasta rosada, fractura ondulada. Epoca flàvia.

50.674 Fragment amorf de paret, decorat amb estrigils, vernís vermell fosc, pasta rosada, fractura ondulada. Segle I d.C.

11 T.S. Hispànica

50.675 Dos fragemnts de vora, forma Mezquiriz 37, vernís vermellós, pasta rosada, fractura ondulada. Segle II df.C.

50.676 Fragment de paret, possiblement Mezquiriz 1. La decoració vista es distribuïex en dues bandes, a base d'un tema vegetal estilitzat, compost de pals obliquïis, disposats verticalment en la part superior i horitzontalment en la inferior; a la part superior s'hi observa un possible emmarcament de tres línies; vernís

vermellós a l'exterior i sense a l'interior, pasta rosada i fractura ondulada. Segles I-II d.C. (Fig. 6 bis)

12 T.S. Africana "A"

50.677 Fragment de vora, forma Lamb. 1, vernís vermell clar, pasta ataronjada, fractura ondulada. Segle II d.C.

50.678 Fragment vora de les mateixes característiques que 50.677, però de mides més reduïdes.

50.679 Dos fragment de vora decorades amb barbotina, Lamb 4/36, vernís vermell clar, pasta ataronjada, fractura ondulada. Segle II d-C.

50.680 Fragment de vas, Lamb 10^a, vernís vermell clar, pasta ataronjada. fractura ondulada. Segles II-III d.C.

També s'han comptabilitzat vint-i-set altres fragments de la mateixa forma, però que no engalzen entre sí.

50.681 Fragment de vora Lamb. 23 a, vernís vermell clar, pasta ataronjada, fractura ondulada. Segle II d.C.

50.483 Fragment de vora, Lamb. 24/25, vernís vermell clar, pasta ataronjada, fractura terrosa. Segle II d.C.

13 T.S. Africana "C"

Set fragments amorfos, vernís amb tacte de pols de talc. Segles III-IV d.C.

14 T.S. Africana "Lucente"

50.248 Fragment de vas compost de vint trossos que enganxen i vint-i-un que no, forma Lamb. 1/38, vernís vermellós brillant, pasta ataronjada i fractura terrosa. Segle IV d.C. (Fig.7).

50.320 Fragment de vas amb nou trossos de característiques semblants a la 50.248. Segle IV d.C. (Fig. 7)

15 T.S. Africana A/D

50. 684 Set fragments, d'entre els quals destaca un fons i una vora amb tres trossos, forma Lamb. 1, vernís vermellós, pasta ataronjada, fractura recta. Segle IV d.C.

16 T.S. Africana "D"

50.231 Tres fragments, dels quals destaquen dos, corresponents a una vora Lamb.55, vernís vermellós clar, pasta ataronjada, fractura ondulada. Segle IV d.C.

50.685 Dos fragments de vora, forma Hayes 87^a, vernís vermell clar, pasta ataronjada, fractura ondulada. Segle V d.C.

17 T.S. Grisa Paleocristiana

50. 236 Dos fragments de vora, decorada amb rodets, forma Rigoir 1, vernís gris, pasta grisa, fractura recta. Segles V-VI d.C. (Fig.6)

50.235.50.815 Dos fragments de vora i paret recta, decorats amb rengles paral·lels d'incisions verticals de donen la volta al vas, forma Rigoir 21, vernís i pasta grisos.

50.235 Dos petits fragments, possiblement del mateix vas i que semblen correspondre al carener.

50.726 Fragment vora decorada amb dues incisions paral·leles i rodets, forma Rigoir 18.

50.708 Fragment vora, decorada amb rodets, imitació local, forma Rigoir 1, vernís gris, pasta amarronada. Segles V-VI d.C.

18 Llànries

50.228 Quatre fragments d'entre els quals destaca un, on hi ha part dels disc i del broc; el disc està decorat amb un tema floral estilitzat, del qual es conserven cinc fulles. Forma Dressel 31, pasta vermellova. Segle >IV d.C. (Fig.9)

50.236 Quatre fragments dels quals destaquen dos que corresponen al disc i dos altres al broc; el disc està decorat amb un quadrat de dues línies obert en la part davantera. Forma Dressel 31, pasta vermellova. Segle IV d.C.

50.229 Quatre fragments, dels quals tres corresponen al fons i un a la vora del disc. Està decorat amb rodets molt gastades. Forma Dressel 31, pasta amarronada. Segle IV d.C.

19 Amfora romana

50. 234 Fragment de llavi, Dressel 20. Segles II-III d.C.

50.484 Fragment de llavi, Dressel 2. Segle I d.C.

50.689 Fragment de llavi, Dressel grup 2-5. M. Vegas 51/7. Segles I a.C.-I d.C.

50. 690 Fragment llavi, semblant al 50.689.

50.690 Fragment llavi, semblant 50.689, parò amb la variant M. Vegas 51/8.

50.692/a Fragment llavi, possiblement Dressel 1-Pascual 1. Segle I d.C.

19 Us comú romana

50692 Dotze fragments de vores exvasades, forma M. Vegas 1, pastes diverses. Segles I-IV d.C.

50.693 Quatre fragments de vores exvasades amb solc, probablement per a tapadora, M. Vegas 2, pastes diverses. Segles I-IV d.C.

50.694 Quatre fragments de vores d'ametlla, M. Vegas 2, pastes diverses. Segles I-IV d.C.

50.695 Dos fragments de vores intravasades, M. Vegas 3, pastes diverses. Segle I-IV d.C.

50.696 Sis vores horitzontals devers enfora, M. Vegas 4, pastes diverses. Segles I a.C.-Id.C.

50.697 Quinze fragments, dels quals dotze són vores i tres caraners, M. Vegas 5, pasta vermellosa i engalbat exterior gris. Segles I-IV d.C.

50.393 Dos fragments de morter, M. Vegas 7, pasta grisa-marró. Segles I-IV d.C.

50.699 Fragment de vora d'un recipient gran amb la vora exvasada, M. Vegas 12. Segles III-IV d.C.

50.698 Vint-i-tres fragments de vores de plats amb la vora fumada, M. Vegas 16. Segles Ia.C.-IV d.C.

50.700 Fragment de coll i vora de gerreta, M. Vegas 39. Segles I a.C.-IV d.C.

50.704 Fragment de peu d'ungüentari, M. Vegas 63. Segles I a.C.-I d.C.

A més s'hi ha exhumat una gran quantitat de vores, fons i anses, etc., molt fragmentats i de difícil catalogació, les qual comptabilititzem de manera global, ja que es tracta d'un estrat informal i per consegüent d'incoherència contextual.

21 Altre

50.230 Tapadora amb agafador. (Fig. 7)

50.709 Tres taps circulars de diàmetres diferents, un procedeix d'una tègula, i un altre d'una àmfora engalbada. El diàmetre més gran, és de 77 mm. i el més petit, 40 mm.

50.710 Tap foradat, de forma circular, diàmetre 115 mm., forat 20 mm., procedeix d'una tègula.

50.816 Dos *pondus* o pesos de teler, un sencer i l'altre només la part inferior.

22 Grisa medieval (figs. 52-54)

50.711 Trenta-nou fragments de vores exvasades de gruix regular i llavi rom de diverses olles. Hi ha diferents gruixos de paret. Alguna vora presenta la superfície aplanada, pastes amarronades o grises. V. forma 1.

50.712 Setze fragments de vores d'olla exvasada, amb llavi engruixit i rom. V. forma 2.

50.713 Tres fragments de vora d'olla exvasada, llavi lleugerament bífid. V. forma 3.

50.718 Fragment vora d'olla exvasada amb ranura per tapadora i llavi bífid. V. forma 5.

50.719 Dotze fragments de vores d'olla exvasades amb ranura per tapadora i llavi bisellat, V. forma 6. Hi han alguns trossos que enganxen, un exemplar té ansa que arrenca del mateix llavi, és plana amb els dos cantos roms i a la superfície presenta dues ratlles paral·leles en relleu.

50.720 Tres fragments de vores d'olla exvasada amb el llavi prim i paret gruixuda, V. forma 7.

50.721 Un fragment d'olla de parets gruixudes i vora exvasada, V. forma 8.

50.722 Fragment de vora vertical de bol amb llavo rodó, V. forma 17.

50.723 Sis fragments de vores verticals de bol amb visera a l'exterior, V. forma 17.

50.716 Nou fragments de paret verticals, de cassola, lleugerament inclinades enfora i corbades endins, amb llavi rom, fons pla o una mica corbat, V. forma 26.

50.714 Vora vertical amb llavi engruixit i amb el canto lleugerament pla, d'olla. Vegas, forma 32.

50.724 Setze fragments de fons pla d'olla, de paret gruixuda. V. forma 1.

També cal constatar la troballa d'una gran quantitat de vores molt fragmentades, la qual cosa dificulta determinar-les, així com algunes nanses planes, alguna amb solcs i altra amb relleus. Cal destacar tres fragments de vores lobulars i nou de paret estriada, en ambdós casos no es pot precisar la forma.

23 Catalana

50.727 Fragment vora de pasta grisa, probablement d'època comtal.

50.728 Vuit fragments corresponents a una vora de plat verd manganès. Segle XIV.

50.729 Fragment de fons d'escudelleta amb vernís blanc estany. Segle XIV.

50.730 Fragment de fons d'olla vidriada. Segle XV.

Altres materials

Divers

50.279 Petita àrula ex-vot d'arenisca, anepigrafiada, de tall rectangular. El plint està quelcom desgastat, medeix 85x95 i presenta una base de dos graons de canto rom, el tronc o cos amida 70x70. La part superior està escapçada. L'altura és de 100 mm. (Fig.8)

Materials romans de construcció

En aquest sector s'hi ha trobat una considerable quantitat de material de teulada, amb prodomini de la tègula romana.

50.639 Un ímbrix curt i recte, llargada 140 mm., llum de l'art 95 mm.

50.231 Un canto recte de motllura de marbre blanc amb una escòcia, un toro i un angle recte.

50.318 Un fragment de paviment *opus signinum*, decorat amb tesselles blanques que configuren un romb, fragment igual que els trobats a: E-1, sector sud, E-1, del Q-28 i F-13 (50.331).

50.640 Un fragment de paviment *opus tesellatum*, amb dotze tesselles de color blanc, fragment igual que el 50.375, exhumat en aquest mateix sector E-4^a.

Vidre

Diferents fragments patinats molt trossejats, tots corresponents a recipients. El fons d'unguentari s'endevinen per la corbatura. Les vores són totes molt petites i per la seva estructura semblen correspondre a bols. També hi ha un arrancament d'ansa (50.641) de botella decorada amb nervis a la part superior. Tant aquesta ansa com els unguentaris corresponen als dos primers segles d.C. Destaca un botó de vidre (50.642).

Ossos i dents

Crida l'atenció la gran quantitat trobada i que correspon a diversos animals domèstics. Majoritàriament s'ha exhumat dins un clot cavat al Q-38, o sigui, a l'exterior de la suposada nau d'església.

Banya de cèrvol

50.643 Quatre fragmentws.

Ferro

S'ha exhumat quinze claus i una бага, el clau més llarg medeix 80 mm. Molt oxidats.

Bronze

50.644 Pont de fibula. (Fat. 4)

50.280 Fragment acanalat, llargada 70 mm.

50.237 Agulla sencera. A la banda esquerra l'acabament és en forma d'au molt estilitzada, s'hi erfila el bec i l'ull. (Fig. 5 bis) (Fat.4)

Plom

Set petits fragments amorfos.

50.725 Roda diàmetre 75 mm., amb un forat quadrat al centre de 12 mm. Un costat està acabat amb una revora i l'altre és pla, el gruix 12 mm.

Petxines

N'hi ha de diverses famílies (vegi's taula núm. 2). Com a comú denominador tenen que totes són mediterrànies i comestibles. En les *pectunculus glycymeris*, crida l'atenció un sèrie que tenen forat per tal d'emprar-les suposadament com a penjoll.

Sílex

50.232 Petit resquill, possiblementun ganivet fracturat.

Molí

Petit fragment de pedra volcànica.

Monedes

42/50.321 As de bronze, de la seca de Bolscan (Osca). Trobada al Q-24. Z- 100 cm. Pes 4,81 grs. Diàmetre 23,75. Gruix, 3,20 mm. Encunys 2 h. A l'anvers, cap baronívol vers la dreta, i al revers genet i cavall cavalcant cap a la dretr. A L'exerg hi ha la primera lletra, en caràcters ibers, de la llegenda de la seca: Mòdul fracturat. Cronologia: 105-80/72 a.C. Es pot comparar amb la núm. 4 o 5, làm. XLIII de Vives, i 7-116/126 de Domínguez.

AFEGIR LA GRAFIA DE LA SECA AL LLOC CORRESPONENT

43/50.419 Petit bronze romà. Trobat al Q-25. Z-116 cms. Pes 0,94 grs. Diàmetre 15,55 mm. Gruix 1,85 mm. Anvers i revers gastats. Cronologia: Baix Imperi.

44/50.392 Petit bronze romà. Trobat al Q-25. Z-130 cms. Pes 1,24 grs. Diàmetre 16,45 mm. Gruix 1,60 mm. Encunys 6,30 h. A l'envers s'hi insinua el cap d'un emperador que mira vers la dreta, i al revers s'hi perfilen dos soldats amb una ensenya al bell mig. Cronologia: 335-341 d.C. Conservació molt deficient.

55/50.969 As de bronze ibèric. Possible emissió emporitana. Trobat al Q-39. Z-90 cms. Pes 7,65 grs. Diàmetre 20,35 mm. Gruix 3,85 mm. A l'envers un cap a la dreta i al revers sembla perfilar-s'hi una figura humana dreta. Conservació pèssima.

Consideracions sobre l'estrat I

Abans que tot, cal assenyalar una més elevada presència de materials ceràmics al sc. nord (72,96%), en relació als exhumats al sc. sud (27,04%), això s'explica pel fet d'una més gran potència conservada al nord, ja que el sc. sud s'ha trobat molt erosionat pel efectes de la seva funció de talús, com a conseqüència de l'obertura del traçat de l'actual camí. Això ve gràficament explicat en el talls corresponents (tall A-A i B-B), on el desnivell es posa de manifest.

També cal constatar la gran quantitat de restes de materials de construcció que s'han trobat en ambdós sectors, amb més densitat al sud, ja que cal tenir present l'erosió esmentada, cosa que fa pujar l'índex en la relació material-volum sector. A aquest tret diferencial cal afegir un altre potser més important, que és que, mentre al nord hi predomina la tègula romana al sud hi abunda més l'ímbrix de figura cònica, això, a tall d'hipòtesi, dona peu a pensar que podria tractar-se d'un element propi de la trajectòria diferent que banyavíem apuntat, o sigui, al sc. nord una persistència de materials romans procedents d'edificacions, amb l'alteració provocada per les intrusions posteriors, pròpies dels remanents soferts al llarg dels segles, i al sc. sud una notable presència d'ímbrix de figura cònica, cosa que podria correspondre al dipòsit de la teulada caiguda de la darrera planta de la capella de sant Joan.

De l'estudi de la ceràmica exhumada en aquest estrat, la primera impressió que s'extreu, és que els resultats són més aviat genèrics, deixant tan sols ben clar la perllongada ocupació humana del jaciment, ocupació que va des de l'etapa preromana

fins a la catalana. Però una anàlisi més detinguda deixa entreveure trets dignes de tenir presents.

D'aquesta anàlisi, en primer lloc s'observa la presència de materials de les primeres seqüències en un ritme descendent: 8,42% els preromans i republicans; 5,52% els de l'Alt Imperi i 2,20% els del Baix Imperi; el percentatge puja amb els materials tradicionalment datats en l'Edat Mitjana, gairebé un 25,40%, índex donat bàsicament per la ceràmica dita grisa medieval, la qual dins aquesta memòria serà objecte d'un capítol apart.

La presència de ceràmica de factura catalana no és massa important (1.08%) , però és prou significativa per a testimoniar una etapa del procés cronològic del jaciment; d'aquesta presència allò que crida més l'atenció és l'absència de materials vidriats característics dels segles XII al XIV en el sector nord; això ens porta a preguntar-nos, amb totes les reserves pròpies del cas si d'això se'n pot extreure alguna pista per anar a cercar els orígens de la darrera planta del temple de Sant Joan, evidentment, pregunta que queda a l'aire mentre no es disposi de més elements de judici.

AQUI HA D'ANAR LA TAULA CRONOLOGICA DE LA CERAMICA DE L'E-1

III El Sector exterior sud

Aquesta zona correspon a la part exterior del conjunt arquitectònic, s'estén per l'entorn immediat, a partir del rectangle format per la P-15 i la P-14, perllongant-se pel davant de l'annex trapezial i pel frontal del *Criptopòrtic*, espai que actualment queda tallat en el pendent del talús del Camí de Can Segarra.

Aquest indret correspondria al subsòl de la nau de la darrera planta de l'església de Sant Joan, sempre i quan aquesta hipòtesi es confirmés.

S'ha excavat per anar configurant la planta del jaciment per aquesta banda, així com per conèixer els exteriors de la construcció, i particularment per tenir un coneixement més exacte de la tècnica emprada en l'elaboració de la part externa de l'aparell dels murs.

En aquest sector s'hi distingeix tres parts bastant ben diferenciades:

- a) Sector exterior, entre la P-14 i la P-15.
- b) Talús del camí, davant l'annex trapezial.
- c) Talús del camí, davant del *Criptopòrtic*.

a) Sector exterior, entre la P-14 i la P-15

A la banda nord d'aquest sector s'hi troba la P-15, la cara externa de la qual presenta un acabat gens acurat, cosa que fa pensar que és a la cara nord on hi ha l'acabat polit,

per ésser la que dóna us a l'interior de l'estança o lloc d'ús social (en curs d'excavació l'any 1,983). Aquesta P-15 és d' *opus incertum*, bastida amb pedra granítica, petita i de figura irregular, sense cap més altra material, Cal suposar que aquest mal acabat correspon a la part de la paret que es repenjava en el sauló. La part actualment vista (plànol núm.24) és la part superior, possiblement posada al descobert pels efectes de l'erosió que ha anat eslleivissant el sauló. Aquesta mateixa paret en l'annex trapezial, presenta un acabat més ben acurat pel fet de formar part d'un pany exterior vist.

La morfologia d'aquest sector és bàsicament de sauló, però amb la topografia alterada per la mà de l'home. A grans trets, hom hi distingeix:

- 1 – Fossa núm. 15
- 2 – Solc per a bastir la P-14

1 Fossa núm. 15

Està cavada al sauló, en el moment de l'excavació se'n conservava 102 cms. De profunditat per 116 cms. D'amplada superior, és de forma ovalada. Per la seva tècnica fa pensar si es tracta d'una sitja d'origen ibèric reutilitzada en l'època medieval, formant part d'un conjunt de fosses d'aquest període, com ho palesa el material trobat en el seu interior.

L'estudi definitiu d'aquesta fossa el donarem a conèixer conjuntament amb el de les altres, però per tal de situar-ne el seu contexte històric, direm que els materials més moderns trobats en el seu interior.

- 23 fragments de ceràmica grisa medieval
- 5 fragments de ceràmica vidriada melada
- 1 moneda del rei Jaume I, encunyada a BARQUINONA entre els nays 1.213-1.276 (59/50974).

Cal dir que la moneda fou trobada a la part superior de la fossa, però la resta de material esmentat completament barrejat amb els de fabricació anterior.

2 Solc per a bastir la P-14

Aquesta rasa eixí com conseqüència de la construcció de la P-14 de l'annex trapezial. Té una profunditat màxima a la part superior de 160 cms.

Els materials trobats al seu interior ha estat escassos, i es resumeixen en:

- 5 petits fragments de paret d'àmfora romana.
- 7 petits fragments de paret de ceràmica romana d'ús comú.
- 3 petits fragments de tègula.

Es obvi que amb aquests materials no es pot extreure deducció de cap mena, ja que llur fragmentació impossibilita identificar cap forma, exceptuant-ne la seva inequívoca

filiació romana, la qual cosa conjuga amb la construcció de la P-14, que cal suposar de la mateixa època, o sigui, anterior a l'Edat Mitjana.

b) Talús de camí,davant l'annex trapezial

Aquest espai és el que es troba entre l'annex trapezial i el Camí de Can Segarra; quan es va excavar constituïa el talús mateix, tenia una fondària d'uns 100 cms. A la base, al sauló i uns 80 cms a la part superior, amb una potència estratigràfica de 190 cms.

Per la seva morfologia, cal creure que se l'excavà intacte, per tal com es varen posar de manifest tota una sèrie d'estrats de composició diferent, ara la disposició dels materials donen a entendre, que tot plegat, es tracta d'un sol nivell, ja que les ceràmiques exhumades més modernes, concretament la catalana, s'ha trobat en l'estrat més inferior, no obstant això es dóna la relació de tots i cadascun dels estrats, adés en la descripció adés en la taula, per tal de copsar-ne per separat llur composició. (Plànol núm 11)

Estrat A.

Compost de terres vegetals.

Ceràmica

Grisa de la Costa Catalana

Un fragment amorf. Segles III-II a.C.

10 T.S. Grisa Paleocristiana

Un fragment amorf de paret. Segles V-VI a.C.

13 Amfora romana

Deu fragments amorfos de paret

14 Ús comú romana

50.893 Un fragment de vora de gran atuell., M. Vegas 12. Segles III-IV d.C.

50.951 Un fragment de vora fumada., M. Vegas 37 a. Segles I a.C. – IV d.C.)

50.952 Fragment vora de gerra amb visera. M. Vegas 37 a. Segles I a.C.-I d.C.)

15 Grisa medieval (fig. 52-54)

50.953 Fragment vora exvasada de gruix regular i llavi rom. Forma V. 1

Materials romans de construcció

50.468 Motllura sencera de terrissa, de forma rectangular, medeix 155x180 mm., amb cantó graonat.

Vidre

Un fragment amorf.

Ossos i dents

Diversos, corresponents a animals domèstics.

Ferro

Un clau sencer, la llargada del qual assoleix 35 mm.

Petxina

Una *pectunculus violascens*

Una *cardium echinatum*

Estrat B

Compost de cendres.

Ceràmica

2 Campaniana "B"

Dos fragments de paret, amorfos. Segle II a.C.

3 Grisa de la Costa Catalana

Quatre fragments de paret, possiblement pertanyents a bitroncocònic. Segles III-II a.C.

4 Ibèrica

50.905 Fragment vora d'un gerro. Segles III-II a.C.

5 Parets fines

50.904 Fragment de vora d'un vas amb vora alta i oblíqua. Possiblement M. Vegas 30/3. Segle I a.C

6 T. S. Africana "A"

50.901 Fragment vora i paret. Lamb. 3 a. Segle II d.C.

50.475 Cinc fragments que engalzen, vora i paret. Lamb. 3 b. Segle II d.C.

50.955 Fragment de plat. Lamb 9 a. Segle II d.C.

50.954 Fragment vora de plat. Lamb 9 b. Segle II d.C.

50.956 Fragment vora de plat. Lamb 9 c. Segle II d.C.

50.473 Vuit fragments que engalzen i configuren la forma de tot un plat. Lamb 10 a. Segle II d.C.

50.472 Quatre fragments que engalzen, de vora i paret. Lamb 10 a. Segle II d.C.

50.473 Dos fragments que engalzen, vora i paret. Lamb 10 b. Segle II d.C.

50.957 Fragment vora Lamb 40. Segle II d.C.

10 T.S. Africana "C"

50.958 Nou fragments de fons, corresponets a una pàtera. Lamb. 42/48. Segle III d.C.

1. Àmfora romana

50.471 Fragments de llavi amb coll i arrencament d'ansa. Dressel 3. Segles I d.C.

2. Ús comú romana

Diversos fragments

3. Grisa medieval

50.972 Fragment de paret amb vora exvasada i facturada. V. Forma 22.

50.973 Fragment vora lleugerament exvasada, llavi rom. V. Forma 11

Diversos fragments de vores d'olles

17 Catalana

Fragment de fons d'escudelleta, vernís blanc. Segle XVI

.

Escultura

50.469 Fragment de dit de marbre blanc, fracturat, perfectament esculpit, tant pel que fa referència a la ungla com a la 2^a i 3ª falange, que són les que es conserven.

Materials romans de construcció

Diversos materials ceràmics, així com una placa de marbre

.Vidre

Dos fragments amorfs

Ossos i dents

Vuit fragments corresponents a animals domèstics.

Ferro

Divuit claus de diverses mides i una anella.

Bronze

Un fragment amorf.

Petxines

Una *pectunculus violacescens*

Os treballat

Una agulla sencera amb el cap arrodonit

Estrat C

Petit clap de runes

Ceràmica

3 Grisa de la costa catalana

Un petit fragment amorf

4 Ibèrica

Un fragment amorf.

6 T. S. Sigil.lata itàlica

Un petit fragment amorf, època augústea.

7 T.S. Sudgàl.lica

Dos fragments de vores, un dels quals correspon a una Drag 24/25.

9 T. S. Africana "A"

50.476 Un fragment de vora Lamb 9 a. Segle II d.C.

50.959 Un fragment de vora Lamb 9 a. Segle II d.C.

Tres fragments, una vora i dos fons, Lamb 10. Segle II d.C.

50.903 Un fragment de vora Lamb 40. Segle III d.C.

10 T.S. Africana "C"

Tres fragments de fons Lamb 40. Segle III d.C.

12 Llàntia

Dos fragments amorfos.

13 Amfora romana

Nou fragments amorfos

14 Ús comú romana

Un fragment de vora d'olla exvasada, M. Vegas 1 a. Segles I a.C- IV d.C.

Un fragment de vora d'olla intravasada, M. Vegas 3. Segles I a.C.-IV d.C.

Un fragment de vora de bol amb vora horitzontal, M. Vegas 4. Segles I a.C.-I d.C.

Set fragments de vores aplicades. M. Vegas 5. Segles I-IV d.C.

Un fragment de vora de plat. M. Vegas 20. Segles I a.C-IV d.C.

Fragment vora de copa amb revora interior. M. Vegas 22. Segles I a.C.-I d.C.

15 Grisa medieval (figs. 52-54)

16.971 Fragment de paret amb vora exvasada de superfície plana d'olla. Forma V. 10

17 Catalana

Dos fragments de fons, de pasta grisa. Segle XI?

Materials romans de construcció

Diversos fragments de ceràmica i placa de marbre.

Vidre

Quatre fragments amorfos.

Ossos i dents

Tres fragments pertanyents a animals domèstics.

Ferro

Tres claus.

Bronze

Una anella.

Plom

Un fragment amorf

Os treballat

50.477 Una agulla, fracturada al cap.

Estrat D

Sorrenc, possible bossa, amb molt pobre presència de materials

Ceràmica

13 Àmfora romana

Quatre fragments amorfos.

15 Altre

Dos fragments de dòlia.

16 Grisa medieval (Fig. 52-54)

Diversos fragments amorfos

17 Catalana

Dos fragments de plat, verd fosc i marró. Segles XVI-XVII.

Materials romans de construcció

Diversos de ceràmica

Estrat E

Correspon a un petit regueró cavat al sauló, probablement natural.

Ceràmica

1 Campaniana “A”

50.902 Fragment d’ansa, de secció circular, pasta color palla, vernís negre intens.
Morel 68 b o c. Segle II a.C.

2 Campaniana “B”

Dos fragments de paret.

4 Ibèrica

Fragment amorf.

5 Parets fines

Fragment amorf.

8 T.S. Sigil.lata hispanica

50.905 Fragment de vora, correspon a un vas de paret vertical, pasta vermellova,
vernís vermell ataronjat. Segle II d.C.

9 T. S. Africana “A”

Fragment vora Lamb. 4/36.

50.906 Tres fragments de vores Lamb. 9 b. Segle II d.C.

Cinc fragments diversos, corresponen a Lamb 10. Segle II d.C.

12 Llàntia

50.479 Llàntia de disc, gairebé sencera, li manca el broc. Dressel 20. Porta impresa la marca COPPI.RES. Segle II d.C.

13 Àmfora romana

Diversos fragments, un dels quals és una ansa, amorfos.

14 Ús comú romana

Fragment vora d'olla exvasada. M. Vegas 1. Segles I a.C-IV d.C.

Fragment vora de bol de vora horitzontal. M. Vegas 4. Segles I a.C.-I d.C.

Quatre fragments de vora fumada. M. Vegas 16. Segle I a.C.-IV a.C.

15 Altra

Fragment de dòlia

16 Grisa medieval (Figs.52-54)

Diversos fragments amorfos

17 Catalana

Dos fragments, una ansa i un fons, pasta grisa. Segle XI?

Materials romans de construcció

Diversos fragments de ceràmica

Ferro

Quatre claus

AQUI HA D'ANAR LA TAULA RESUM DE MATERIALS CORRESPONENT AL SC. EXTERIOR SUD-OEST. TALUS DAVANT L'ANNEX TRAPEZIAL.

c) Talús del camí, davant del “Criptopòrtic”

Es la continuació de la part corresponent al davant de l'annex trapezial, en aquest cas corresponent al frontal del “Criptopòrtic”, des de la cota de l'empedrat fins al sauló (Plànol núm. 12).

Aquí, fonamentalment, el que calia era esbrinar quin era l'acabat arquitectònic del començament del suposat “Criptopòrtic”, si era ben acurat o altrament si es trobava fracturat com a conseqüència de l'obertura del traçat del camí.

El resultat ha estat que la construcció del frontal és ben acurada, conservant a ambdós costats les bases d'unes pilastres, homònimes de les restants que es troben al llarg dels alçats de les parets laterals de la construcció.

El talús en qüestió, al llarg de tot l'ample relacionat amb la construcció, sembla correspondre a un terraplenat d'època tardana, ja que compta en tots els seus estrats amb ceràmica cantala.

El material exhumat és el següents:

Ceràmica

1 Protocampaniana

50.883 Petit fragment de vora, vernís negre intens. Lamb 26. Segle III a.C.

2 Campaniana “A”

Dos fragments amorfos. Segles III-II a.C.

3 Campaniana “B”

Dos fragments amorfos. Segles II-I a.C.

4 T.S. Itàlica

Tres fragments amorfos. Època augústea.

5 Parets fines

Diversos fragement, dels quals destaquen tres fons i quatre vores. Mayet XIV i XXXIII, respectivament. Sege I d.C.

6 Llàntia

50.884 Fragment d'apèndix de voluta. Dressel 13. Època Júlia-Clàudia.

7 Ús comú romana

50.886 Dos fragments de vora d'olla exvasada. M. Vegas 1 a. Segles I-IV d.C.

50.887 Dos fragments de vora d'olla exvasada. M. Vegas 1 a. Segles I-IV d.C.

50.888 Un fragment d'olla, vora exvasada. M. Vegas 1. Segles I-IV d.C.

50.890 Vora de gran recipient amb llavi pla. M. Vegas 12. Segles III-IV d.C.

50.891 Un fragment de vora de gerro. M. Vegas 43. Segles III-IV d.C.

50.892 Un fragment de vora de gerra. M. Vegas 38. Segle I a.C.-IV d.C.

50.885 Un fragment de vora d'olla monoansada. M. Vegas 47. Segle I d.C.

50.889 Fragment de vora d'olla gran. M. Vegas 48. Segles I a.C.-I d.C.

8 Àmfora romana

Petit fragment de vora. Dressel I. Segle I a.C.

9 Grisa medieval

50.894 Fragment vora exvasada de gruix regular i llavi rom. V. Forma 1

50.895 Fragment vora tapadora de pont amb llavi pla. T. Forma 1.

50.893 Fragment paret d'olla decorat amb dos meandres. T. D. 1

10 Catalana

Fragment amorf vidriat verd. Segles XIII-XIV.

Materials romans de construcció

Diversos fragments, d'entre els quals destaca: una lloseta, tesselles de marbre, etc.

Ferro

Tres fragments de claus.

Plom

Un fragment amorf.

Bronze

Un fragment amorf.

IV L'annex trapezial

Aquesta zona o subsector es compon d'una edificació exterior de planta trapezial, formada per les P-15, P-14 i P-13, les dues primeres tancades per un mur fet a base de dues parets sobreposades, fet que palesa dues etapes constructives (plànol núm 14).

La P-14 exerceix la funció de contrafort i es recolza amb la P-15. Va ésser construïda deixant un espai buit, solc o rasa entre la paret i el sauló ja alludat anteriorment, tècnica pròpia de les construccions romanes; l'aparell *opus incertum*, està compost sols de pedra granítica, a base de blocs irregulars, procurant no obstant que la cara plana de la pedra sigui la que doni a l'exterior. Al peu del contrafort, s'hi troba un gran carreu, possiblement com a punt de recolzament.

La P-13, presenta unes característiques tècniques semblants, però al mateix nivell del carreu de recolzament del contrafort hi conserva encara un sortint perpendicular, volat i fracturat, possiblement testimoni d'un antic paviment del trapezi. Aquesta parel·lament es troba encastada, esquena per esquena amb la P-12 o del "Criptopòrtic".

La part de la P-15 que dona a l'interior d'aquest trapezi, és plana, igual que les altres (plànol núm. 13).

Tal com ja hem dit, la figura trapezial es troba tancada a la banda sud, per un mur on es copsen dues parets irregularment sobreposades. La del dessorja és anàloga al conjunt i es troba sota la línia del possible antic paviment. La del damunt, per la seva composició, a base de blocs de pedra més grans, fou construïda posteriorment, probablement amb ànim de tancar el trapezi,

Aquest sector ha presentat una estratigrafia de considerable potència: 3,80 metres, on s'hi detecten tres estrats ben definits:

- a) Estrat I, comú a tot el sector sud,
- b) Estrat II, format per terres vegetals.
- c) Estrat III, terres sorrenques.

a) Estrat I

Terres vegetals; molta pendent sorgida com a conseqüència de l'obertura de l'actual traçat del camí. És comú per a tot el sector sud, per això s'ha incorporat a l'estudi global d'aquest sector tot el material que procedeix d'aquí.

b) Estrat II

Compost de terres vegetals, es desenvolupa ja a l'interior de la construcció. Estava separat de l'estrat I per una lleugera capa de cendres.

Els materials exhumats són els següents:

1 Campaniana "A"

Dos fragments amorfos. Segle III a.C.

2 Campaniana "B"

Un fragment amorf. Segle II-I a.C.

3 Ibèrica

50.872.73 Dos fragments vores, pasta fina. 350-100 a.C.

4 Tradició ibèrica grisa

Catorze petits fragments amorfos, alguns possiblement corresponen a bitroncocònic.
350-100 a.C.

5 T.S. Itàlica

50.848 Fragment vora, Godineau 38 B, decorada amb relleu aplicat representant una màscara, vernís vermell òxid, pasta rosada, fractura recta. Datable a partir del 20 d.C. (Fig. 14).

6 T.S. Hispànica

50.849 Fragment amorf, decoració de tres cercles concèntrics, fractura recta, vernís vermellós i pasta taronjada. Segle II d.C.

7 T. S. Africana "A"

50.850 Fragment vora, Lamb 2 a, vernís carabassa, pasta terrossa. Segle II d.C.

50.851 Fragment de paret, Lamb 4/35 (Hayes 2). Segle II d.C.

50.852 Fragment vora, Lamb 3 a. Segles II-III d.C.

50.853 Fragment vora, Lamb 3 a. Segles II-III d.C.

50.854 Fragment vora, Lamb 8. Segle III d.C.

50.855 Fragment vora, Lamb. 9 a 2, fractura recta. Segles II-III d.C.

50.856 Fragment vora, Lamb. 8. Segle III d.C.

50.857 Fragment vora, forma Pallarès 41 (*Ampurias*, vol. XXVIII, pàg. 147, any 1966)

50.542 Fragment de paret, Lamb 8. Segle II d.C. (fig. 14).

8 Llàntia

50.511 Llàntia de disc amb la marca MVN(ATIVS) REST(ITVTVS), forma Dressel 20. Segle II d.C.(fig.16).

50.506 Fragment de llàntia de disc, possiblement Dressel 20, està decorat amb un porc senglar. Segle II d.C. (fig, 15).

50.507 Llàntia Dressel 28 A (Deneauve VIII B), decorat amb dues figures i la clàssica decoració vegetal al voltant. 150-200 d.C. (fig, 15).

50.508 Llàntia sencera, Dressel 28 A, la decoració la compon un cap i una serp que correspon a Hígia. Al dreta porta la marca EXOFI. D'aquest tipus se'n troben a Ceuta i Cartago (De Cartago, vegi's Lampes a Cartago, de Deneauve, pags. 236-237, núms. 871, 845 i 970. Diàmetre 89 mm. Segle II d.C. (fig.15).

50.514, 50.515, 50.516 Tres fragments de llàntia de disc, Dressel 28 A. Els temes decoratius són: estrigils (50.514), vegetal (50.515) i fulles d'aigua (50.516). Segle II d.C. (fig. 16).

50.516 Fragment de forma desconeguda, possiblement de disc, decorat amb una figura humana. Segle II d.C. (Fig.16).

9 Parets fines

50.858 Fragment de vora, M. Vegas 31, pasta beig ocre, l'interior gris perla a causa de la reducció. Segles I a.C.-I d.C.

50.859 Fragment de vora, M. Vegas 23, pasta marró ataronjada. Segles I a.C.-I d.C.

50.860 Fragment de vora de bol, M. Vegas 33, pasta ocre. Segles I a.C.-I d.C.

50.879 Fons de vas, Mayet XIV. Època augústea.

10 Àmfora romana

50.874 Fragment de llavi, M. Vegas 55. Segles I-IV d.C.

50.875 Fragment de llavi, M. Vegas 57. Segles III-V d.C.

50.875 Fragment d'ansa, Dressel 43. Època tardana.

50.660 Fragment d'ansa d'angle recte. Possiblement Dressel 2. Segles I a.C.-I d.C.

11 Ús comú romana

50.862 Onze fragments de vores exvasades, M. Vegas 1, pastes diverses. Segles I-IV d.C.

50.863 Sis fragments de vores d'olla, M. Vegas 1 a. Segles I-IV d.C.

50.869 Fragment de vora d'olla, M. Vegas 2. Segles I a.C.-I d.C.

50.510 Fragment de bol, M. Vegas 5. Segles I-IV d.C.(fig. 14)

50.870 Fragment de vora de recipient gran, M. Vegas 12. Segles III-IV d.C.

50.871 Tres fragments de vora de plat, M. Vegas 16. Segle I a.C.-IV d.C.

- 50.872 bis Fragment de vora de tapadora fumada, M. Vegas 16. Segles I a.C.-IV d.C.
- 50.867 Fragment de vora de gerra amb ansa, M. Vegas 44. Segles I-IV d.C.
- 50.868 Fragment de vora de gerra, M. Vegas 44. Segles I a.C-IV d.C.
- 50.866 Fragment de vora d'olla monoansada, M. Vegas 47. Segle i d.C.
- 50.877 Fragment de gerra, forma amorfa, amb grafit *post coctem*. YNVHI (fig. 17).
- 50.878 Fragment de gerra, forma amorfa, amb grafit *post coctem*, (fig,17)
- 50.521 Meitat de la part inferior d'un recipient tancat, possiblement un olpe o gerra de coll alt. Pigment color taronja. A la base de la paret hi ha una línia ondulant incisa. Possiblement forma M. Vegas F 38. Segles I a.C.-I d.C.

12 Altra ceràmica

- 50.873 bis Fragment de disc amb forat central. Diàmetre 130 mm.

13 Grisa medieval (figs. 52-54)

- 50.864 Fragment vora d'olla exvasada de superfície plana. V. Forma 10.
- 50.520 Vora exvasada d'un gran recipient, sense vernís, pasta grisa, amb mica de desgreixant, cuita regular. Possiblement d'època comtal.

Materials romans de construcció

Sobre la presència d'aquest tipus de material, crida l'atenció la poca quantitat i qualitat del trobat en aquest estrat.

Vidre

Dues vores de vaset i dos fons d'ungüentari, així com petits fragments molt patinats inidentificables.

Os treballat

- 50.881 Fragment fracturat de forma tubular, corresponent a mobiliari.

Ferro

50.882 Tres claus sencers, els quals amiden de 6,5 a 4 cms. De llargada.

c) Estrat III

Sorrenc, de 70 cms. de potència, es desenvolupa íntegrament dins el trapezi; al fons de tot s'hi troba el sauló. A la part superior s'hi conserven encara vestigis de l'arrencament de l'antic paviment, el qual, possiblement, cobriria tot el sòl que es trobava entre les P-13 i P-14.

Els materials extrets abasten un període de romanització ben definit, all final del qual es faria la remodelació que subsisteix, amb la que es sedimentaria l'estrat ara excavat. Sobre les seves etapes cronològiques, en parlarem al final de la catalogació del material exhumat, per tal de fer-ho a la vista dels resultats del seu estudi.

La relació d'aquest material és la següent:

1 Atica

50.801 Fragment amorf, pasta rosada pàlida, textura fina, vernís negre brillant compacte. Segles IV? A.C.

2 Campaniana "A"

50.811 Fragment de fons de copa, pasta vermella ataronjada, depurada, vernís negre poc brillant i iradescent. A la part superior del fons presenta dos grafitis amb caràcters de l'alfabet ibèric: X = TA o DA i = A. Segle II o començaments de l'I a.C. (fig. 18)

3 Campaniana "B"

50.491 Fragment de fons de pàtera, Lamb 8, decorat amb rodets, pasta groc palla, vernís negre poc brillant. Al dessota hi ha un grafit ibèric: = E. Primera meitat del segle II a.C. (fig. 18).

4 Grisa de la costa catalana

50.506 Fragment de vora amb ansa de gerro bitroncocònic. 350-100 a.C.

5 Ibèrica

50.869 Fragment vora, pasta vinosa.

50.869 bis Fragment vora grisa polimentada.

Diferents fragments de pasta grisa i d'àmfora.

6 Tradició ibèrica

50.504 Gerro amb base plana, cos ovoidal i vora exvasada, pasta gris marró. Segles II-I a.C. (fig. 18).

7 T.S. sudgal·lica

50.803 Fragment fons, possiblement Dechelette 65 o 67m, pasta rosada, depurada i fractura ondulant, vernís vermell brillant. Època Flàvia.

50.804 Fragment vora, Drag. 15/17, pasta granatosa, fina, compacte amb fractura ondulant, vernís vernell brillant. Segona meitat segle I.

50.805 Fragment vora, decorat amb fulletes d'aigua, Drag. 35/36. Iguals característiques que l'anterior.

50.806 Fragment vopra, Drag. 27, semblant a les anteriors.

50.807 Fragment amorf, decorat amb motius vegetals, semblant a les anteriors.

50.808 Fragment vora, Drag 18, semblant a les anteriors.

8 T. S. Hispànica

50.809 Fragment amorf decorat amb puntes de segeta, sembla correspondre a una forma tancada, pasta vermellosa, molt fina. Segle II d.C.

9 T.S. Africana "A"

50.493 Fragment vora Lamb. 10 a, vernís i pasta taronja. Segles II-III d.C.

50.820, 50.821, 50.822 Tres fragments de vores lamb 10 b, molt afectades pel foc domèstic. Segle II-III d.C.

50.817 Fragment fons, sense vernís a l'interior, possible Lamb 8 c. Segles II-III d.C.

11 T.S. Africana A/C

50.812 Fragment vora, vernís i pasta taronja. 200-280 d.C.

12 Llàntia

50.812 Dos fragments de voluta, una corresponent a l'arrancament de la voluta i l'altre al fons, pasta fina color groc ocre, engalbat marró. Segle I d.C.

50.817 Fragment de broc amb el començament d'una voluta i forat d'ignició, pasta groc palla, engalbat taronja fosc. Segle I d.C.

50.818 Dos fragments de voluta, l'un corresponent a la paret dreta amb l'inici de la voluta i l'altre a l'ansa amb dues estries externes, pasta groga perdosa. Segle I d.C.

50.816 Dos fragments de disc, del qual un és una paret i l'altre un broc, pasta groc ocre, engalbat taronja. Segles II-III d.C.

12 Parets fines

50.814 Fragment amorf d'un vas decorat a la barbotina, amb fulles de pinya, pasta groc ocre, vernís brillant melat. Segona meitat segle I d.C.

50.816 Fragment de bol d'esclòvia d'ou, probable Mayet XXXIV, pasta grisa palla. Època de Caludi-Neró.

50.830 Fragment vora, M. Vegas 31 b, pasta fina, fosca, paret engalbada. Segles I a.C.-I d.C.

50.831 Fragment vora, M. Vegas 31 b, pasta marró, engalbat. Segles I a.C.-I d.C.

13 Àmfora romana

50.827 Fragment llavi, Dressel 2/4. Segles I a.C.-I d.C.

50.494 Pivot anular.

13 Ús comú romana

50.840 Tretze fragments de vores d'olla, exvasades, M. Vegas 1, pasta marró ataronjada. Segle I a.C.

50.844 Deu fragments de fons d'olla, M. Vegas 1. Segle I a.C.

50.841 Tres fragments de vores d'olla amb ranura interior per la tapadora, M. Vegas 2. Segle I d.C.

50.842, 50.819 Cinc fragments de vores aplicades, corresponents a cassoles o bols, M. Vegas 5. Segles I-IV d.C.

50.843 Dos fragments de fons de cassoles o bols, M. Vegas 5. Segles I-IV d.C.

50.861 Un fragment de vora, M. Vegas 5. Segles I-IV d.C.

50.492 Fragment vora aplicada, M. Vegas 5. Segles I-IV d.C.(fig. 18)

50.837 Tres fragments de vora amb ranura interior, M. Vegas 6 c. Segle I d.C.

AQUI HA D'ANAR LA TAULA CRONOLOGICA DE LA CERAMICA DE L'ESTRAT III

D) Interpretacions cronològiques de l'estrat III

Per la seva homogeneïtat morfològica, cal considerar aquest estrat pertanyent a una etapa ben determinada.

Ho corrobora la seva disposició en relació amb l'estructura, fet que dona a entendre que es formà com a conseqüència d'una remodelació intencionada, executada en un moment donat, la qual s'hauria de contemplar en funció de l'anàlisi cronològica del material exhumat.

No obstant això, pensem que cal anar amb cautela. Amb els elements que per ara disposem, en vincular l'estrat present amb l'estructura vigent, ja que no és massa sòlid extreure conclusions parcials sino que cal treure-les del conjunt, per això sols ens limitarem, per ara, a donar els resultats extrets de l'estudi dels materials trobats, els quals es relacionen amb la Taula Cronològica, i els resultats definitius, tant en un sentit com un altre no seran donats fins que s'hagi excavat del tot el sector de la Torre Semicircular (1).

D'acord amb la taula, el material extret es resumeix en tres grups:

- 1) El d'origen preromà o republicà, que ascendeix a l'insignificant percentatge del 4,94%, cosa que vol dir que cal considerar-lo més com a residual que no pas com a propi de l'època de la remodelació.

- 2) El material documentat pertanyent a l'Alt Imperi, el qual assoleix el 26,10 %, la major part del qual correspon als segles II-III d.C., encara que alguns d'ells persisteixin en l'època posterior.
- 3) El percentatge més alt correspon a l'amorf 68,96%, difícil de precisar per les seves característiques, però que per llur classe, no hi ha cap mena de dubte que també es fabricava en els segles II-III d'aquesta era.

Malgrat haver de fer, en aquest cas, unes deduccions més aviat diacròniques, no per això hom deixa pensar que són bastant versemblants a l'atribuir a aquest estrat una cronologia final situada en les darreries del segle II d.C. o començaments del III.

(1) *Publicats els treballs sobre aquest sector de la Torre Semicircular, l'any 1.997.*

V – El “Criptopòrtic”

a) La problemàtica

Aquesta construcció, per la seva estructura semi subterrània, inicialment va fer pensar que podria tractar-se d'un mitreu, o més ben dit, després de la troballa de l'ara votiva de Mitra, hom pensava que es tractava del mitreu, tesi descartada una vegada excavat tot el recinte per no presentar els elements característics d'aquesta mena de construcció, com pot ésser el banc lateral, tant en la nau actual com en l'anterior. Un altre fet que ho fa descartar és l'accentuat desnivell (10%), impropï d'una estança construïda per aquesta finalitat.

Prescindint d'aquesta hipòtesi inicial per les raons adduïdes, hom ha cregut que aquesta construcció calia interpretar-la, amb totes les reserves, d'acord amb una funció lògica, dins el conjunt conegut, i en aquest cas li atribuïm la de “Criptopòrtic”.

I diem “Criptopòrtic” (construcció del grec: *criptos*, amagat i del llatí *porticus*, lloc cobert), per reunir aquesta condició, d'acord amb el sentit específic del mot, ja que es tracta d'una construcció que es troba cavada en una cota inferior a la de la superfície del sauló de l'indret (vegeu seccions) i al mateix temps sembla complir la funció d'entrada a un edifici principal, en aquest cas el possible recinte de culte.

Els criptopòrtics, darrerament han estat objecte d'una especial atenció (1), ja que se n'han trobat de tota mena; aquesta diversitat, lluny d'ésser homogènia, ha portat a interpretacions diferents, per tal com hi ha hagut qui els ha considerat com a lloc d'emmagatzematge, *horrea* (2), i altre com a lloc públic, concretament d'esbarjo.

Sobre llur ús, els autors clàssics coneguts, no són massa explícits, Plini el Jove en una lletra adreçada a Domícia Apol. linar, referint-se a la seva casa li diu que: *Al dessota hi ha una galeria porticada, gairebé subterrània, d'estiu és un indret tan fresc que la seva temperatura natural li basta i no afretura, ni rep cap mena d'oreig* (4), text que dona a entendre un ús privat i que Plini el valora en funció de la seva temperatura.

En un tema com aquest, és del tot imprescindible recórrer conegut més important de l'època, Marc Vitruvi Pòl.lio (segle I a.C.), el qual no tracta la qüestió d'una manera explícita, però sí que parla dels pòrtics com a element arquitectònic (5), els quals podrien tenir una analogia amb els criptopòrtics per les seves funcions. Sobre la seva construcció posa molt de relleu en no fer-ho en llocs humits. Referent al seu ús, dóna peu a la dualitat posada de manifest en la controvèrsia Benoit/ Staccioli, ja que diu que en èpoques de pau han de ser llocs d'aixopluc i d'esbarjo, però que en períodes convulsioants, se'ls pot emprar com a dipòsits de queviures, i aconsella que siguin bastits en totes les poblacions, concretament darrera dels teatres i a prop dels temples.

Vitruvi fa referència a les *cryptae* d'una forma concreta (6) quan fa esmena de les vil.las suburbanes, i l'enumera com a un element més dels equipaments de la casa.

De tot això hom desprèn que no hi havia el criptopòrtic arquetipus. N'havien de públics i de privats, als temples i als llocs profans, la seva funció possiblement era polivalent, segons les circumstàncies. Pensem que això també vol dir que n'hi havien de grans i de petits, d'una sola nau o de varies, segons el cas.

(1) Varis autors, *Les criptoportiques dans l'architecture romaine*. École Française de Rome, 1.973.

(2) Benoit, Fernand, *Observations sur les criptoportiques d'Arles*, a *Revue d'Études Ligures*, XXIII, pàgs. 108-112. Bordighera, 1.957.

Les Criptoportiques d'Arles, a *Arts et livres de Provence*, IV, pàgs. 41-47. Marsella, 1.957.

(3) Braccioli, R.A., Veure nota bibliogràfica anterior, de la *Revista di Studi Liguri*, núm. 1, Bordighera, 1.972.

(4) Plini el Jove, Llibre V, 6, 29. Edició fundació Bernat Metge. Barcelona, 1.927.

(5) Vitruvi, *Les dix livres d'architecture*, llibre V,9. Versió Claude Perrault, 1.673. Edició André Belland, 1.965.

(6) Vitruvi, *Les dix...*, llibre VI, 7, 2

b) La construcció persistent

El suposat "Criptopòrtic" de Can Modolell, és d'una sola nau, rectangular, de proporcions més aviat modestes, medeix 10,60 X 3,2, o sigui una que té una superfície de 34 m². Sembla que la seva raó d'existir respon al fet d'exercir la funció de pòrtic, a través de la qual s'accedia al recinte (plànol núm. 14).

La construcció exhumada eixí en una època posterior a la de la fundació, com a conseqüència d'una profunda remodelació arquitectònica del conjunt.

De l'etapa fundacional, a part dels nivells que es troben sota del paviment, subsisteix la P-10, la qual presenta la figura d'òbis en negatiu, cosa que fa pensar que la seva

funció seria la de mur de contenció, ja que al seu darrera s'hi troba el sauló. Per la banda sud, a l'altura del Q-19, aquest mur es decanta de la P-11 en angle obert, l'espai que queda entre ambdues parets es troba terraplenat amb pedra. En aquest lloc, concretament al frontal (plànol núm 15), s'hi troba un desguàs.

L'aparell de la P-10 s'ha pogut resseguir per la seva coronació, i també pel pany que ha quedat vist, des de la nau, una vegada treta l'ara que es va trobar en el traçat de l'aparell de la P-11. Aquesta paret es va bastir amb blocs de granit, encaixats en sec, la seva tècnica és igual que la de les altres parets de la primera època, com les P-7 o P-4 etc.

El lloc que es trobava a l'ara presenta vestigis d'un bon agençat; estucat vermell al fons i restes d'un mur de base semicircular amb restes d'estucc de les mateixes característiques, fet que dóna a pensar que es tracta d'una sola unitat, potser una fornícula, la figura de la qual va ésser desfeta quan la remodelació de l'estructura, amb la qual l'ara es va convertir en un farcit de l'aparell de la P-11, al costat mateix de la pilastra existent en la seva banda nord. Al dessorta de la P-10 s'hi conservava encara un fragment de tub de plom, el qual, possiblement, tindria relació amb el desguàs vist en el frontal.

Per la seva disposició, aquesta possible fornícula és anterior a la remodelació, però posterior a la construcció fundacional, amb la qual, estructuralment no presenta cap relació.

La P-11 i la P-12, que flanquegen la nau són d'estructura homogènia, ambdues d'*opus incertum*, amb restes d'estucat o arrebossat. Són de forma simètrica, en cadascuna s'hi troben tres pilastres empotrades, les dues centrals senceres, les de la banda nord sense imposta, i les de la banda sud, sols les bases.

El conjunt de la pilastra presenta tres elements: base, fust d'una sola peça i iposta, tot amb pedra de granit del país; la seva planta és quadrangular. La imposta és llisa pels costats, però per al frontal s'hi desenvolupen dos tors alternats per dues escòcies.

Cal dir que la disposició i la tècnica d'aquestes pilastres és semblant a les del criptopòrtic de Suessa, l'antiga Aurunca de la campanya a Itàlia (6).

En l'aparell de les parets laterals, s'hi troben alguns elements ceràmics de construcció, fragmentats, evidentment procedents de la fase anterior.

La nau encara conserva la major part del paviment, fet amb gran llambordes de granit, travades amb d'altres més petites. Aquest paviment va ésser construït en sec sobre un llit sorrenc,

Amb l'excavació de la nau s'han exhumat restes de sostre, de volta, fet a base de lloselles travades amb mortarada, però resta el dubte de si es tracta de la teulada caiguda *in situ*, o si es tracta del terraplenat fet amb runes d'altra procedència.

Ja hem dit que al frontal sud, actualment coincideix amb el traçat del camí de Can Segarra, obert a principis d'aquest segle, però per la seva disposició ben acurada, sembla correspondre a l'acabat de l'estructura. Per l'altre costat, a la banda nord, el

paviment engalza amb l' *opus testaceum*, que pavimentava el sector, i del que encara subsisteix una part *in situ* (plànol núm.16).

La P-12, es troba encastada amb la P-13; aquesta segona assoleix una cota més alta de coronació, per la qual cosa cal destacar la troballa a l'angle superior nord, d'un fragment d'una peça d'arenisca que formava part de l'aparell (ref. 50.962), que té la forma de recipient obert per la part que dona a l'interior de la nau, amb un acabat molt ben acurat, on es troben uns genitals masculins, esculpits en baix relleu (foto 4 bis). Per la forma en què s'ha trobat, fa pensar que pot tractar-se d'un element base de suport d'algun altre de coberta (viga, tirant, etc.) (plànols núms. 17 i 18)

(6) Johannowsky, Werner, *Note sui criptoportici pubblici in Campania* a Les *Criptoportiques dans l'architecture romaine*, publicat per l' École Française de Rome, núm 14, pags. 158-159. Roma, 1.973.

c) Sota l'empedrat o etapa fundacional

És evident que per a completrar correctament l'estudi de tot el sector, era del tot necessari el coneixement exacte de la possible seqüència de l'empedrat o paviment, i més tenint en compte, el què en aquests casos representa un paviment intacte de garantia, o segell precintador d'uns possibles estrats exemptes de qualsevol introducció extemporània.

No cal dir que el què ha representat de feixuga aquesta actuació, car ha exigit moure unes llambordes de pes i volum considerables i d'una notable importància arquitectònica.

En un principi el que ha representat de feixuga aquesta feina, hom intentà resoldre-ho mitjançant l'aprofitament de dues oportunitats que es presentaren en el transcurs de l'excavació.

La primera, quan es va treure l'ara que es trobava dins l'aparell de la P-11. Amb aquesta actuació es va aprofitar l'avinatesa per aclarir les fonamentacions de la P-10 i la P-11, així com les connexions entre els diferents elements coincidents en el lloc: parets, sòl, ara i pilastra. Va ésser una labor relativament reixida, ja que d'aquesta manera es varen resoldre alguns dels punts plantejats, com podien ésser els relacionats amb l'arquitectura, però no tant els referits a la informació estratigràfica, ja que la intervenció es va limitar sols a l'espai ocupat per l'ara, lloc ja parcialment remenat.

La segona oportunitat es va presentar quan l'excavació del final de l'empedrat, concretament en el talús del camí; es va aprofitar l'avinatesa per fer una petita intrusió al dessota del paviment. Els resultats obtinguts tampoc mereixeren massa confiança, per això, finalment es va considerar indispensable actuar directament al dessota i al bell mig de la nau.

Per aquesta operació es va escollir un espai situat entre les dues pilastres centrals, amb un decantament devers la P-11, per tal de connectar amb l'espai tractat amb anterioritat (plànol núm. 19)

A fi d'ordenar millor les diferents actuacions sota l'empedrat, hom ha considerat necessari separar-ne les dues etapes.

1) La que abasta l'actuació sota i darrera l'ara i sota l'empedrat a l'altura dels quadres 19/ 20 bis. A la taula corresponent (núm 7) hi afegim també uns materials procedents de l'excavació feta sota l'empedrat quan la segona etapa, eixits com a conseqüència d'una acció furtiva, motiu pel qual no se'ls pot donar una cronologia fiable.

2) Per altra banda, està l'excavació planificada de sota l'empedrat a la part central . Degudament ordenats es publiquen els materials exhumats en aquesta segona etapa (taula núm. 8).

Sobre aquesta segona actuació s'ha de dir que ha tingut un abast més aviat limitat, perquè sols ha afectat una mínima part del paviment, fet que demana que, en unes altres circumstàncies i en millor condicions es pugui prosseguir l'excavació al llarg i ample de la nau, tot relacionant aquestes subsòl amb el sector oest, no excavat encara en redactar-se aquesta memòria –octubre 1.983-(7), per tal de comprobar la relació entre un costat i l'altre.

Una vegada fet aquest prolegòmen, passem a detallar els resultats de les diferents intervencions, d'acord amb l'estudi dels materials de cadascuna de les etapes:

(7) *El sector oest es va acabar d'excavar el 1.985. Publicat un estudi a la Revista d'estudis mataronins, 1.997.*

1ª etapa (sota i darrera l'ara)

Ceràmica

1 Protocampaniana

Un petit fragment vora. Segle III a.C.

2 Campaniana "A"

Fragment de paret. Segles III-II a.C.

5 Ibèrica

Sis fragments amorfos, cuita *sandwich*. Segles III-II a.C.

6 Parets fines

50.819 Destaquen 125 petits fragments corresponents a un gerro de fons pla i vora recta lleugerament exvasada, M. Vegas 31, pasta ocre. En l'excavació de la segona etapa es trobaren més fragments a E-II. Segle I d.C.

8 T.S. Sudgal.lica

Fragment de vora. Segle I d.C.

11 Àmfora romana

Fragments d'anses i de parets, amorfos.

12 Ús comú romana

Fragment vora d'olla M. Vegas i una altra de vora fumada M. Vegas 16. Segles I a.C.-IV d.C.

13 Grisa medieval

Entre d'altres d'amorfos, destaca un fragment de vora d'olla exvasada, gruix regular, llavi rom, V. Forma 1.

Materials romans de construcció

Pocs fragments, placa de marbre, *opus testaceum* i tègula.

Ossos i dents

Cinc fragments corresponents a animals domèstics.

Os treballat

50.820 Un fragment de forma cònico-tubular, diàmetre màxim 31 mm. I mínim 28 cms., llargada 35 mm., possiblement corresponent a una frontissa.

Ferro

Dos fragments de clau.

Bronze

50.821 Aplic de forma cònica, secció circular, diàmetre 17 mm. La figura presenta un cap de lleó bastant gastat (fot. 4)

Monedes (foto 5)

63/50.823 As de bronze romà, trobat sota l'ara. Pes 7,27 grs., diàmetre 31,90 mm., gruix 2,45 mm. Anvers gastat, potser cap femení vers la dreta? I el revers completament gastat. Cronologia: Alt Imperi. Conservació molt dolenta.

64/50.824 As de bronze, romà. Trobat sota l'ara. Pes, 7,27 grs., diàmetre 31,90 mm., gruix 2,90 mm., encunys 7 h. A l'anvers, testa de l'emperador Claudi I, vers l'esquerra, s'hi llegeix (...)IVS P(...), i al revers, possibles restes d'una ara, en el camp S (C). Cronologia: 42-51 d.C. Podria tractar-se d'una imitació hispana. Conservació més aviat dolenta.

Quadre 19/20 bis

Els elements exhumats són poca i molt fragmentats, majoritàriament presenten una informació bastant genèrica, exceptuant:

Ceràmica

7 Parets fines

Fragment vora de granet de sorra, M. Vegas 34b, època de Tiberi

12 Ús comú romana

Vuit fragments de bol, vora bífida i fons estriat, M. Vegas 5 època de Tiberi a V Vespasià.

Furtius

Tal com ja hem avançat, aquest material correspon a la segona etapa, però va ésser sustret del seu context estratigràfic per una acció furtiva, per això se'l col.loca conjuntament amb els de la primera etapa, perquè es troba en les mateixes condicions informatives.

En termes generals es tracta de materials molt fragmentats, cap dels quals presenta algun element digne d'ésser ressaltat, evidentment exceptuant el seu valor intrínsecament cronològic, que ja figura en la taula corresponent (núm. 7)

No obstant, i com a material més més remarcable, tant pel seu valor monogràfic com pel seu interès cronològic com a element datador, cal esmentar:

Ceràmica

9 T.S. Africana "A"

Tres fragments., un dels quals correspon a una vora Lamb 10. Segle II-III d.C.

21 Monedes (foto 5)

72/50.964 As de bronze romà. Trobat sota l'empedrat. Pes, 9,20 grs., diàmetre 24,30., gruix 5 mm. L'anvers gastat, i el revers sols s'hi llegeix (...)AVG(...).
Cronologia s. I d.C. Conservació molt dolenta.

Estrat IV

Terres fangoses, localitzat només en el lloc on l'estructura inferior pronuncia el seu desnivell. Precisament amb la presència d'aquest estrat s'elimina el desnivell i s'aplana el sòl.

Els materials trobats corresponen a l'etapa del poblament de Burriac, o sigui: campaniana "A", ibèrica i púnica (¿).

Estrat V

Correspon a l'aparell de l'estructura trobada al dessota de tot, la qual estava recoberta d'un paviment fet a base de pedra petita travada amb argamassa, en la barreja de la qual aparagueren petits fragments ceràmics de: campaniana "B", grisa de la costa catalana i ibèrica, tot de cronologia de l'etapa immediata anterior a la construcció i evidentment coetània amb la ceràmica exhumada en l'estrat anterior. Aquest paviment es troba situat sobre un llit de pedres de grans dimensions.

Resum cronològic

Com a hipòtesi de treball cal dir que en aquest procés estratigràfic s'hi constata:

En primer lloc l'etapa fundacional, en la que es construeix l'estructura inferior o estrat V, de funció, per ara, desconeguda, i possiblement la P-10; per la primera cosa s'utilitza la calç barrejada amb ceràmica de l'etapa immediatament anterior. Poc després, és possible que s'anivellés el sòl amb terres fangoses (estrat IV), en la composició de les quals s'hi troben també materials ceràmics precedents. Probablement això esdevé al llarg de la segona meitat del segle I a.C.

Possiblement a finals del segle II d.C. es va procedir a fer una remodelació de gran abast, amb la qual es va bastir l'actual empedrat, assentat sobre un llit de runes (estrat III) i de sorres (estrat I-II), entremig dels quals s'hi dipositaren també, ceràmiques del segle I d.C.: parets fines, sigil.lates itàliques, sudgal.liques, etc. I del segle II, concretament sigil.lata africana "A",

Insistim que es tracta d'una hipòtesi estricta de treball, perquè no es podrà concretar d'una forma definitiva fins que no estigui excavat tot el subsòl de l'actual empedrat.

Segona etapa

En aquesta intervenció s'ha constatat la presència de cinc estrats ben definits, de característiques i composició diferent, si bé els dos primers semblen correspondre al mateix nivell en funció del llit del paviment (plànol núm. 20).

En aquest apartat o actuació, no es detallaran els materials, tal com s'ha vingut fent en la majoria dels casos, perquè ara es tracta de fragments ceràmics de molt reduïdes dimensions i en conseqüència amorfos, com a element de recull exhaustiu es dona per vàlida la taula (núm. 8), i en la descripció i estudi dels diferents estrats hom donarà compte puntuals i d'aquells poquíssims que, per la seva perduració física se'ls ha identificat explícitament la forma.

El detall i característiques de tots i cadascun dels estrats és com segueix:

Estrats I-II

De composició sorrenca, actuen com a llit del paviment, per la seva situació han estat afectats per les filtracions pluvials, els materials ceràmics més moderns que hom hi ha exhumat, corresponen a uns fragments de T.S. Africana "A", pertanyents al segle II d.C. També cal recordar la troballa de tretze petits fragments de parets fines decorats amb barbotina que corresponen a la mateixa referència (50.819) dels trobats en la primera etapa. La ceràmica més moderna, ens informa que possiblement a finals del segle II s'emprengué la primera gran remodelació de can Modolell, amb la qual, i entre altres coses, es va bastir l'empedrat persistent.

Entre l'E-II i l'E-III, va exhumar-se una ansata de bronze molt desfeta, actualment en procés de restauració. Presenta una inscripció (8)

Estrat III

Sorrenc, amb pedres irunes, bàsicament tègula i ímbrix, obviament procedents de les primeres construccions. En aquest estrat és on s'hi han trobat els materials ceràmics amb més identitat física: un fragment de pàtera de ceràmica campaniana "B", forma Lamb. 5, amb el perfil sencer (150-100 a.C.) (referència 50.961); dos altres corresponents a sengles vores, una de bol, possiblement M. Vegas 4 (referència 50.963) i l'altre de morter M. Vegas 7 (referència 50.963), ambdós de ceràmica d'ús comú (segle I d.C.) i un petit fragment de T.S. sudgal.lica, així com varis de parets fines. En aquest estrat, s'hi ha exhumat una gran quantitat de runes, la qual cosa és pròpia de l'anivellament del sòl quan la reconstrucció de l'empedrat, motiu pel qual cal considerar els tres estrats com a pertanyents al mateix nivell.

(8) VEURE LA TRANSCRIPCIÓ QUE HA FET MAYER D'AQUESTA INSCRIPCIÓ

AQUI S'HA D'AFEGIR LES TAULES DE MATERIALS CORRESPONENTS A SOTA L'EMPEDRAT 2ª ETAPA

L'estructura de sota l'empedrat

En arribar al fons de la cala, la sorpresa ha estat trobar-se amb una estructura plana, que per la seva disposició dóna la impressió de tractar-se d'una primera rampa d'accés, diem rampa perquè el poc tros vist presenta exactament el mateix traçat i desnivell que l'empedrat.

Degut a això s'ha posat tot l'interès en precisar-ne el desenvolupament del tall, concretament a partir de la P-10, lloc on connecten els fonaments de la susdita paret amb el sauló.

Els resultats obtinguts de la secció donen la sensació que tot plegat es tracta d'un treball preconcebut i curosament executat. Des de la P-10, el sauló fa un pla en perpendicular d'uns 80 cms., per després en forma de graó descendre'n uns 35, per tornar una altra vegada a un pla d'uns 60 cms. d'amplada i descendre'n uns 45. És en aquesta última cavitat on es desenvolupa l'estructura.

Aquesta construcció presenta un llit a base de grans blocs de pedra de granit de volum irregular, que en sec terraplenen els 45 cms. de desnivell, o sigui fins a l'alçada del primer graó. La part superior d'aquests blocs presenta un acabat a base de pedra petita enganxada amb morter de calç; en la composició d'aquest morter s'hi ha trobat tot el material detallat a la taula núm. 8, corresponent a l'E-V.

Aquests materials, de filiació ibèrica, corresponen tots a l'etapa romana republicana – descartem la d'ús comú per inclassificable- la qual cosa orrienta sobre l'època aproximada de la construcció de l'estructura en qüestió, que cal situar, tal com ja hem dit, al llarg de la segona meitat del segle I a.C., època que cal considerar com a fundacional.

Aquesta construcció en forma de rampa es troba a una distància de 1,40 m. de la P-10, amb la qual sembla discórrer en sentit paral·lel, s'estén cap als altres tres costats, que no hem resseguit per les raons abans adduïdes, pel que representa haver de moure els grans blocs de llambordes sense disposar del temps necessari i dels materials adequats, per altra banda, també s'ha cregut que la decisió de prosseguir l'estudi d'aquesta estructura, s'haurà de prendre en funció dels resultats obtinguts en el sector oest, lloc on podrà copsar-se o no la relació que pot haver entre un sector i l'altra, la qual hauria d'ésser forçosament per dessota de les P-11 i P-12 (plànol núm 21).

d) El terraplenat del "Criptopòrtic"

Tota la nau, així com també l'àrea de les escales i el seu repeu, presenta un context molt uniforme, el qual correspon a un terraplenat, compost bàsicament de runes amb algun clap sorrenc. Per les seves característiques, aquest reomplert va ésser fet intencionadament, d'una sola vegada en un moment determinat.

El fons de tot, tocant l'empedrat, és bastant sorrenc, amb algun clap d'argiles, hom dedueix, que això, possiblement, és conseqüència de les filtracions derivades de les pluges.

Aquest nivell se l'ha referenciat, dins el nomenclàtor convencional del jaciment, com a E-IVa, per tal de diferenciar-lo d'altres estrats romans, de característiques diferents, als quals se'ls ha assignat el mateix numerals però amb altres lletres.

L'àrea de l'escala s'incorpora a aquest estudi (Quadres 14, 15, 25, 38 i 39), perquè la seva morfologia és exactament igual a de la nau, o sigui que presenta el mateix terraplenat, amb els mateixos materials. Aquest nivell, en sentit vertical, s'acaba en la F-14, la qual és la frontera, ja que més enllà correspon a tota una altra classe de composició.

Dels diversos materials extrets d'aquest terraplenat, per la seva importància, destaca una sèrie de peces epigrafiades en cursiva (vegeu l'apartat corresponent) i anepigrafiades, així com una gran quantitat de bipedal, la pasta i la cuita del qual és anàloga amb la de les altres peces al·ludides.

Com a trets més característics cal remarcar el cavat de la F-14 al Q-25, fossa que es publicarà conjuntament amb lers altres del jaciment, i els enterraments de bestiar domèstic, localitzats en els Q-37 i 38, amb els quals es va alterar les sedimentacions inicials, per això hem descartat referenciar els materials en aquest estudi i els hem inclòs en l'E-I, ja que es tracte de terres remogudes (plànols núms. 22, 23, 24, 25, 26, 27 i 28).

A fi d'estudiar millor tota aquesta èra de dimensions superficials i volumètriques considerables, l'hem dividida en dos sectors que són:

- a) Sud o de la nau.
- b) Nord o de les escales.

e) **Estrat IVa, sector sud o de la nau**

Tal com s'ha dit, és un terraplenat de morfologia molt uniforme, compost bàsicament de runes, amb algunes bosses sorrenques, algun petit clap de cendres i algun altre d'argiles.

Els materials s'hi han trobat molt barrejats, sense cap mena d'ordre, la qual cosa reforça la idea que han estat abocats, per tal de terraplenar i eliminar, en un moment donat, l'ús de la construcció del "criptopòrtic".

Aquests materials són els següents:

Ceràmica

1 Àtica

50.266 Fragment de corona de peu, possiblement pentanyent a una cràtera, forma Lamb. 40 a.(ç). L'exterior està decorat amb un fris d'oves emmarcades per pals lleugerament inclinats, i tancades a la part superior per una ratlla contínua. Vernís negre espès, pasta rosada, textura fina regular, fracturat rom pel rodatge. Segle IV a.C. (fig. 21).

50.545 Fragment vora de copa, vernís negre espès, pasta rosada. Segle IV a.C.

50.360 Fragment de peu de plat, amb corona amb una incisió, vernissat vermell. Vernís negre intens, pasta rosada de textura regular i fina. Fractura tallant. Segle IV a.C.

2 Protocampaniana

50.546 Fragment corona de peu, amb una lleugera incisió a la base. Sembla correspondre a un bol. Vernís negre espès, pasta rosada. A la part superior hi ha la decoració a rodets. Segle III a.C.

50.553 Fragment d'ansa trenada, semblant a lamb 40 c, vernís negre mat, pasta beig. Segle III a.C.

3 Campaniana "A"

50.526 Fons de copa, amb la corona bastant gastada, semblant a Lamb. 31, vernís negre, pasta beig, fractura recta. Segle II a.C.

50.547 Fragment vora, Morel 5/7, vernís negre iridiscent, pasta rosada. Es correspon amb el fragment 50.544 de l'E-IV a, sector nord. Segles III-II a.C.

50.548 Fons, sembla de copa, pasta rosada, textura fina, cantos rodats. Segle I a.C.

50.549 Petit fragment de vora, vernís negre espès, pasta rosada, fractura recta. Segle III a.C.

50.550 Petit fragment de vora, semblant a Lamb. 33, vernís negre, pasta rosada, fractura recta. Segle II a.C.

Diversos fragments amorfos, entre els que destaca un amb una ratlla de pintura blanca al costat de la vora.

4 Campaniana "B"

50.552 Fragment vora, semblant a lamb 5, vernís negre mat, pasta beig de textura fina. 150-50 a.C.

50.556 Fragment de peu de copa, Lamb 3, vernís negre mat, pasta beig. 150-50 a.C.

- 50.557 Fragment de vora de pàtera, Lamb. 5, vernís negre mat, pasta beig. 150-50 a.C.
- 50.558 Fragment de fons amb corona de copa, amorf, vernís negre opac, pasta beig. Aquest fragment encara que l'hem inclòs entre la campaniana "B", és de producció i cronologia encara indeterminada.

5 Tradició ibèrica grisa

- 50.768 Fragment de paret decorada amb solcs irregulars disposats paral·lelament. 350-100 a.C. (fig.21).
- 50.769 Fragment de paret decorat amb un cordó en relleu de cercles irregulars. 350-100 a.C. (fig. 21).

Petits fragments, algun dels quals pertany a bitroncocònic. 350-100 a.C.

6 Ibèrica

- 50.732 Tres fragments de vora acanalada d'olla. En destaca la doble vora. Segles III-II a.C.
- 50.733 Tres peces discoïdals, procedents de parets de vasos pasta *sandwich*, les mides extremes són: diàmetre 55 mm. i 20 mm. Respectivament. Segles III-II a.C.
- 50.734 Tres fragments de fons plans de ceràmica feta a mà, pasta granalluda amb molt desgreixant.
- 50.735 Dos llavis d'àmfora ibèrica. Segle IV-I a.C.

7 Púnica

Set fragments de diferents recipients estriats, del quals no es pot precisar la forma. Segles III-II a.C.

8 Fusaïola

- 50.487 Una de terrissa, sencera. Segles IV-II a.C. (fig. 22).

9 T.S. Itàlica

- 50.561 Fragment de paret, decorat amb oves, vernís vermellós brillant, pasta rosada, fractura recta,, forma amorfa. Època augústea.

50.407/ i Fragment d'ansa (vegi's la nota que ve a continuació, en l'apartat núm 10, corresponent a la ceràmica sudgal.lica.

10 T.S. sud-gal.lica

A continuació passem a descriure un conjunt de sis fragments, que, junt amb l'anterior (50.407/i) i l'altre d'africana "A" (50.407/c) sumen nou, que referenciem amb el mateix número, perquè foren trobats junts en el Q-17, formant morterada, fet que evidencia la seva posterior reutilització com a material de construcció.

50.407/a Fragment de carener, Drag 30. Segle I d.C. (fig. 19)

50.407/b Fragment vora, Drag. 24/25. 60-85 d.C.

50.407/e Fragment de paret, Drag. 36. Segles I-II d.C.

50.407/f Fragment vora, Drag. 36, decorada amb barbotina. Segles I-II d.C.

50.407/h Fragment de fons, possiblement Drag. 18. Segles I-II d.C.

50.407/j Fragment incrustat en un fragment d'argamassa de paviment *opus signinum*, Drag. 37, està decorat amb oves trífides, alternades amb una llengueta. Segle I d.C.

Un altre grup de nou fragments, un dels quals és d'hispanica (50.408/g) s'ha trobat en les mateixes circumstàncies que el grup anterior (50.407), el seu destall és com segueix:

50.408/a Dos fragments de vora, forma Ritt 9. Segle I d.C. (fig. 20)

50.408/b Fragment de carener, Drag. 27. Segles I-II d.C.

50.408/c Fragment de vora, Drag 24/25, decorada a rodet. Segles I-II d.C.

50.408/d Fragment de fons, Drag. 36. Segles I-II d.C. (fig. 22).

50.408/e Fragment de fons de copa, possiblement Ritt 9. Segle I d.C.

50.408/f Fragment corona de peu de pàtera. Segle I d.C.

50.408/h Fragment de paret, Drag. 29, amb decoració de motius vegetals estilitzats, un dels quals és una espiga. Segle I d.C.

50.408/i Fragment de paret, Drag. 29, la decoració del qual és a base de motius vegetals estilitzats. Segle I d.C.

50.573 Petit fragment de fons amb corona, Drag. 17. Segles I-II d.C.

- 50.385 Fragment de plat, sense decoració, Drag. 18, vernís vermell fosc, pasta rosada, fractura ondulada. Segles I-II d.C. (fig. 22)
- 50.388 Petit fragment de fons amb marca, dins una cartella circular fracturada. La marca no es llegeix bé. Segles I-II d.C. (fig. 20).
- 50.736 Fragment de vora, decorat a roder i amb visera, Drag. 24/25. Segles I-II d.C.
- 50.562 Fragment de vora, decorat a rodet, Drag. 29. Època clàudia.
- 50.572 Petit fragment de vora, decorada amb barbotina, Drag. 35. Segle I d.C.
- 50.737 Petit fragment de paret, decorat amb un tema vegetal estilitzat. Segles I-II d.C. (fig.21).
- 50.738 Petit fragment de paret, decorat amb motius vegetals estilitzats. Segles I-II d.C. (fig. 21).

11 T.S. Hispànica

- 50.408/g Fragment de fons de forma tancada, Segle III d.C.
- 50.407/d Fragment de paret de forma tancada. Segle III d.C.

12 T.S. Africana "A"

- 50.407/c Fragment vora forma Lmab. 4/36. Segle II d.C.
- 50.880 Fragment de vora decorada amb cordó, Lamb. 1 a. Segle II d.C.
- 50.880 Fragment vora decorada amb incisions, Lamb 2 b. Segle II d.C.
- 50.739 Dos petits fragments corresponents a Lamb 3 a, l'un i 3 b l'altre. Segle II d.C.
- 50.740 Tres fragmentts de vora, Lamb 10. Segle II d.C.

13 T.S. "Africana" A/D

- 50.470 Fragment de fons amb corona, vernís taronja fosc i pasta de rajola. Segle IV d.C.

14 T.S. Africana "C"

50.488 Fragment de plat en vuit trossos, Lamb 40 o Hayes 31, vernís taronja fi, pasta rosada, fractura recta. Segles III-IV d.C.

15 T.S. Africana “D”

50.471 Fragment vora Lamb 55. Segle IV d.C.

50.472 Fragment vora, Lamb 60. Segle IV d.C.

50.473 Petit fragment de vora, Lamb 58 o Hayes 80. Segle IV d.C.

16 T.S. Paleocristiana

50.235 Dos petits fragments, forma Rigoir 1. Segles V-VI

17 Llàntia

Tres petits fragments amorfos

18 Àmfora romana

50.770 /362/ 389 Tres petits fragments de llavi, Dressel 1. Segles II-I a.C.

50.771/776 Dos petits fragments de llavi, Dressel 1 – Pascual 1. Segle I d.C.

50.890 Un petit fragment de llavi, Dressel 2. Segle I a.C. a I d.C.

50.772 Deu petits fragments de llavis, possiblement del grup Dressel 2-5. Segle I a.C-I d.C.

50.377 Petit fragment de llavi Dressel 30. Segle I a.C.-II d.C.

50.486/364 Fragment de llavi amb la coronació plana.

50.363 Fragment de llavi, M. Vegas 57/1

Cal posar de relleu 55 anses de diferents seccions i sis fragments de base plana exhumats al mateix indret.

19 Morter

50.386 Fragment vora amb marca de terrisser fracturada: (fig. 23)

.CL.AFBI
.MI.TI..

20 Ús comú romana

- 50.744 Vuit fragments de vores exvasades. M. Vegas 1, pastes diverses. Segle I –IV d.C.
- 50.745 Fragment vora exvasada amb ranura, M. Vegas 1 a. Segles I-IV d.C.
- 50.746 Fragment vora ametllada, M. Vegas 2. Segles I a.C-I d.C.
- 50.747 Fragment vora intravasada, M. Vegas 3. Segles I a.C.-IV d.C.
- 50.748 Fragment vora horitzontal devers enfora, M. Vegas 4. Segles I a.C-I d.C.
- 50.749 Quatre fragments de vores i un de carener, M. Vegas 5. Segles I-IV d.C.
- 50.750 Deu fragments de vores exvasades de grans recipients, M. Vegas 13. Formes i pastes diverses. Segles I a.C-I d.C.
- 50.751 Dotze fragments de vores de plats amb la vora fumada, M. Vegas 16. Segles I a.C.-IV d.C.
- 50.752 Un fragment de tapadora amb l'agafador. Segles I a.C-IC d.C.
- 50.753 Fragment de vora de plat, M. Vegas 20. Segles I a.C-IV d.C.
- 50.754 Quatre vores de gerretes de coll llarg, M. Vegas 41. Segles I-IV d.C.
- 50.755 Fragment de vora de bol amb visera, M. Vegas 10. Segles III-IV d.C.
- 50.756 Tres fragments de vores de gerretes de coll estret, M. Vegas 41. Segles I-IV d.C.

També s'han exhumat diversos fragments de vores, anses i parets de formes difícils de classificar, adés de primes, adés de gruixudes, però d'inequívoca factura romana.

21 Altre

- 50.354 Dos taps de ceràmica, possiblement d'àmfora, l'un de 80 mm de diàmetre superior i 43 mm. De gruix, i l'altre el mateix diàmetre i 35 mm. De gruix.
- 50.533 Tap o disc de ceràmica, diàmetre 90 mm. I 24 mm. De gruix, possiblement extret d'una tègula.
- 50.485 *Pondus* o pes de teler, fracturat a la part superior. Alçada 85 mm.
- 50380 *Pondus* o pes de teler, fracturat a la part superior. Alçada 75 mm.

50.527 *Pondus* o pes de teler, sencer, forat a la part superior pels laterals. Alçada 91 mm.

22 Grisa medieval (figs. 52-54)

50.757 Quatre petits fragments de vores exvasades, gruix regular i llavi rom. V. Forma 1.

50.758 Deu fragments de vores exvasades amb llavo engruixit i rom. V. F. 2

50.759 Fragment vora exvasada amb llavi bífid. V.f.3

50.760 Fragment vora exvasada amb ranura i llavi bisellat, i amb arrancament d'ansa plana. V.f.6.

50.761 Dos fragments de vores lleugerament exvasades amb llavi rom. V. F. 9.

50.762 Dos fragments de vores verticals amb llavi rodó. V. Forma 17.

50.763 Fragment de vora tombada vers endins, amb llavi rom, V. F. 19

50.764 Quatre fragments de cassola amb parets verticals, lleugerament inclinades enfora i corbades endins, amb llavi rom. V. f. 32.

50.765 Quatre fragments de fons de peu pla, d'olla. F. F. 1.

50.766 Fragment de vora vertical amb llavi engruixit devers enfora amb coronació plana. V. f. 32

50.767 Fragment vora vertical corresponent a un gran recipient, probablement un gibrell, amb el llavi lleugerament bisellat. V.f.33,

Escultura

50.532 Fragment de cama de figura humana, esculpida en marbre blanc, possiblement de Carrara. Conserva la part superior del calçat, concretament d'una bota alta, profusament decorada. S'hi observa també l'arrencament d'un possible lligam de subjecció amb algun altre element. (fig. 34)

Epigrafia

Dos fragments de làpida que engalzen entre si tot formant un angle, és de marbre blanc. Al voltant presenta una motllura composta de dues bandes, l'una plana i l'altra amb un tors i una escòcia, estan separades per un solc. L'impressió incisa està feta amb lletra capital romana, les poques lletres que s'hi conserven estan fracturades. S'hi distingeix: /fig. 37)

AQUI S'HI HA D'ESCRUIRE EL GRAFIT

50.366/b Dos fragments que enganxen entre si, corresponents a la làpida anterior, però d'un altre costat, presenten motllura i s'hi llegeix: (fig. 37)

D

50.355 Fragment de làpida, sembla formar part de les anteriors (50.366). Presenta una C Fracturada. (fig.37).(9)

50.381 Fragment sense lletres, corresponent a un angle. De motllura plana, al mateix nivell del centre, del qual està separada per un solc.

50.399 Fragment de base plana, que enganxa amb un altre exhumat a la F-14, tot junt s'hi llegeix:

F. CELER. II. VIR

De la mateixa peça s'han trobat quatre altres fragments al Q-38, sc, nord, dels quals dos engalzen, i s'hi llegeix:

STIPE

Són de marbre rosa amb vetes de color granat (fig. 33) (10)

50.661 Ara epigrafiada, de pedra sorrenca, gairebé sencera, exhumada en el buit de la P-11, al costat mateix d'una pilastra (plànol núm. 18) Per la composició del lloc. Dóna la impressió de trobar-se dins una fornícula feta expressament per a albergar-la, estucada de vermell al fons. La base i el coronament motllurat. Medeix 87 x 55,5 x 46 cms. El camp epigràfic es troba molt gastat. Fabre, Mayes i Rodà hi llegeixen: (11)

IA (E)
VS
LICIN(I)VS o L LICINI(I)VS

Divers

50.773 Possible Fragment escultòric de marbre blanc, podia haver correspos a un braç de figura humana. A l'interior conserva un buidat tubular per on hi havia hagut una tija de ferro. (fig. 38).

50.395 Quatre fragments d'un vas de luxe d'ònix. En el pla de la vora com a motiu de decoració s'hi troba una serp jacent. La vora és exvasada amb ranura i llavi vertical recte amb un rengle de metopes. Aquests fragments s'han trobat molt dispersos: l'a, que és el decorat amb la serp, al quadre 25, el b, que enganxa amb l'a al quadre 41 i el c, al quadre 40, també s'ha trobat un petit resquill que per la seva qualitat sembla correspondre a aquest vas. (fig. 24).

Materials nobles de construcció

50.364 Fragment de capitell de marbre blanc, probablement de Carrara. Presenta tres cares decorades en baix relleu, de les quals, dues, les laterals, presenten una voluta en cadascuna, una d'aquestes cares es troba molt deteriorada. A la cara frontal hi ha una flor de llis, a la base un encaix amb forats laterals per tal de travar el capitell amb la columna. A la part superior s'hi troba un grafit: A E , possiblement indicaria el lloc on havia d'anar col.locat. (figs, 35 i 36).

50.393, 50.357, 50.374, 50.489 i 50.382 Sis fragments de motlures de marbre rosa, el més llarg dels quals medeix 150 mm. (50.383). Són semblants entre si, però presenten lleugeres diferències. Les seccions presenten tors, escòcies i angles rectes, cap motiu d'aquests és massa pronunciat. (fig. 40).

50.371, 50.372, 50.367, 50.368 i 50.369 Cinc fragments de motlures de marbre blanc, amb lleugeres vetes grises. Els perfils són semblants: tors, escòcies, angles i plans. Formen una sola peça amb la llargada de 47 cms. els núms. 50.372 i 50.368. Sense engalzar, però pertanyents a la mateixa motllura, els núms 50.367, 50.371 i 50.286, del sector nord, amb un total de 58 cms. de llarg. El fragment 50.369 medeix 21 cms. de llarg. Hi ha un sisè fragment molt petit que no hem numerat.

50.375 Quatre fragments de mosaic *opus tesellatum*, amb cubs no massa ben escairats. Al llarg i ample del perímetre de la nau del "criptopòrtic" també s'ha trobat diverses tesselles soltes, algunes de les quals vidriades. (fig. 39).

És de notar la gran quantitat de fragments marmoris exhumats, de diferents colors, fet que evidencia la importància de la construcció romana.

Materials de construcció romans

50.528 Motllura de calç, formant algle recte.

50.541, 50.359, 50.358 i 50.330 Quatre fragments de motllura de terrissa, la núm. 50.359 sencera. Són rajols cuits de secció rectangular, en un costat hi ha l'emmotllurat a base de tres graons en angle recte. (fig. 25).

A més de plaques de marbre, se n'han trobat d'altres de pissarra, tots dos tipus en gran quantitat. Referent a les loselles de ceràmica, n'hem trobat un grup d'enganxades amb argamassa, amb disposició corbada, cosa que fa pensar si eren utilitzades per a les voltes; cada losella medeix 90 x 55 x 30 mm.

Mòduls de terrissa

Veure l'apartat corresponent.

Vidre

Fragments molt petits, cal destacar-ne un d'encostellat; cinc vores diverses i un fons; la resta, tot amorf.

Ossos i dents

Diversos fragments pertanyents a animals domèstics, entre d'altres hi ha dos astràgals.

Banya de cèrvol

50.384 Un fragment de 150 mm. de llarg.

Ferro

Cinc claus, els més llarg dels quals medeix 80 mm. (sols la tija).

Bronze

50.387 Una agulla sencera, de 85 mm. de llargada, un cap rom i d'altre doblegat fent ganxo amb una decoració de rosaca (fig. 26).

Petxines

En aquest ampli sector se n'han trobat poques: *pectunculus glycymeris*, un *murex trunculus* i tres fragments de *cardium*, totes són espècies comestibles.

Sílex

50.378 Un petit resquill, de color granat, és un esclat de sílex amorf.

Os treballat

50.370 Un fragment d'agulla d'os de 95 mm. de llargada (fig. 26).

50.379 Un fragment de disc de 37 mm. de diàmetre, en una cara té un cercle incís i en l'altra, un petit forat també incís; ambdós temes es troben al centre de la peça (fig.26).

Molí

Un petit fragment, material volcànic.

Destral

50.529 Destral de basalt, un xic fracturada en la part superior. Alçada 60 mm.

(9) Veure G. Fabre, M. Mayer, I. Rodà, *Inscripcions romanes de Mataró i la seva àrea*, pàgs. 101 a 106, i làmines 42 a 45. Mataró, 1983.

(10) Ibidem, pàgs. 90 a 96, làmines 37 i 38.

(11) Ibidem, pàgs. 88 a 90, làmina 35.

f) Estrat IV a i estrat IV d. Sector nord o de les escales

Aquest sector comprèn del del frontal nord del “Criptopòrtic”, fins la F-14.

Hom hi distingeix dos estrats, les quals dins la nomenclatura convencional del jaciment se'ls ha referenciat com a E-IV a i E-IV d.

L'E-IV a és la perllongació mimètica de la morfologia del terraplenat del “Criptopòrtic”, o sigui runes, alguna bossa de sorres i algun petit clap d'argiles.

L'E-IV d és on s'esvaeix l'E-IV a, però presenta una composició més argilosa; com a element a remarcar-hi, hi ha el nivell de teulada caiguda, deducció que hom hi arriba per la gran quantitat de tègula fragmentada que s'hi ha exhumat, aquest estrat s'extén pel damunt dels graons de la banda est fins al marxapeu del Q-38 a l'altre costat. Al dessota mateix d'aquest munt de tègula, ha aparegut *in situ* les restes d'un paviment opus testaceum, bastit sobre un llit sorrenc d'uns 20 cms. de potència, el qual al seu torn, es troba sobre el sauló.

El conjunt de materials exhumats en ambdós estrats són anèlegs amb els del “Criptopòrtic”, tal com es pot veure en els inventaris corresponents (taula núm 10), per això els hem ajuntat en la relació descriptiva present, per considerar-los pertanyents al mateix nivell, però els hem separat en la taula, per tal de copser-ne la procedència.

El material monogràfic exhumat és el següent:

Ceràmica

1 Campaniana “A”

50.560 Dos fragments de vores, vernís negre, producció indeterminada. Segles III a.C.

- 50.544 Fragment de vora, vernís negre iridiscent, pasta rosada, Morel 5/7. Es correspon amb el fragment núm. 50.546 de l'E-IV a secció sud. Segle III-II a.C.
- 50.577 Fragment de vora, vernís negre iridiscent, pasta rosada, Lamb. 31. Segle III a.C.
- 50.551 Fragment vora, vernís negre intens, pasta clara. Segle III a.C.
- 50.960 plat de peix, Lamb. 23. Finals segle III-principis II a.C.

2 Campaniana indeterminada

- 50.778 Fragment de vora exvasada de pàtera, amb “gallones”, possible ceràmica de tiano (Campània Nord), argila color palla, lleugerament rosada, correspon a Morel 1334 a, i precedent a la posterior forma Lamb. 36 de la campaniana “A”.

3 Campaniana “B”

- 50.776 Tres petits fragments, possiblement Lamb. 5. Segles II-I a.C.
- 50.554 Petit fragment de vora, decoració a rodets, possiblement Lamb. 5. Segles II-I a.C.
- 50.822 Fragment vora Lamb 6. 150-50 a.C.
- 50.555 Fragment de fons decorat amb rodets, possible Lamb. 7. Segles II-I a.C.
- 50.779 Fragment de fons amb estapilla fracturada. Segle II a.C.
- 50.560bis Fragment vora Lamb. 8. Segle II a.C.
- 50.559 Fragment de fons de pàtera amb corona. Segles II-I a.C.

4 Tradició ibèrica grisa

- 50.780 Dos fragments amb bases plana, vasos bitrocònics, fets a mà.
- 50.781 Dos fragments de paret, l'un amb el ventre bombat i el llavi exvasat, aquest mateix vas presenta a l'exterior uns lleugers ratllats verticals.

20 Ibèrica

- 50.591 Fragment de paret, amb decoració color vinós. (fig. 27).

50.782 Peça discoïdal, diàmetre 60 mm.

Diversos fragments, algun dels quals corresponen a vores i anses d'àmfora; també hi ha un umbo, un fragment de fons de pàtera, etc.

21 Púnica

Tres petits fragments de paret amb estries. Segles III-II a.C.

22 T.S. Itàlica

50.783 Petit fragment de vora, possiblement Godineau 15 b o Loeschke 7, forma llisa. Època augústea.

23 T.S. sudgal·lica

50.403 Fragment de fons amb marca de terrisser GALLICANVS de La Graufesenque, és troba dins una cartel·la oblonga, emmarcada per dos cercles concèntrics incisos, pasta rosada, vernís vermellós, fractura recta. Segle I d.C. (12)

50.567 Tres fragments de vores i un carener amb decoració. Drag. 18. Segle I d.C. (fig. 27).

50.566 Tres petits fragments de vores i un carener. Drag. 18. Segle I d.C.

50.564 Quatre fragments, dues vores i dos careners. Drag. 24/25. Segle I d.C.

50.764 Petit fragment de vora, Drag. 27. Segle I d.C.

50.568 Dos fragments de vores, Drag. 29. Segle I d.C.

50.565 Dos fragments de vores, Drag. 33. Segle II d.C.

50.563 Dos fragments, vora i paret, Drag. 35. Segle II d.C.

50.571 Dos fragments, fos i vora. Drag. 37. Segle I d.C.

50.569 També cal constatar la presència de divuit fragments molt petits, amorfos, decorats amb temes vegetals molt estilitzats.

24 T.S. Hispànica

50.581 Fragment de paret decorat amb un tema vegetal molt estilitzat. Segle II d.C.

25 T.S. Africana “A”

- 50.775 Fragment de vora decorada amb barbotina, Lamb 4/36 a. Segle II d.C.
- 50.582 Fragment de vora i carener, Lamb. 3. Segle II d.C.
- 50.583 Dos fragments de vores Lamb. 2 a. Segle II d.C.
- 50.585 Fragment de vora lamb 1 a. Segle II d.C.
- 50.586 Diversos petits fragments, vores, careners i fons. Lamb 10 a. Segle II d.C.
- 50.587 Vuit fragments de vores Lamb. 10 b. Segle II d.C.
- 50.588 Fragment vora Lamb. 21. Segle II d.C.

11 T. S. Africana “lucente”

- 50.789 Fragment de vora ametllada. Lamb. 1/3. Segle IV d.C.

12 T.S. Africana “D”

- 50.790 Petit fragment de vora, possible variant Lamb 1. Segle IV d.C.

13 Parets fines

Diversos petits fragments, n'hi ha algun del granet de sorra, esclòvia d'ou etc. Segle I d.C.

14 Llàntia

- 50.791 Fragments vora Dressel 1. Segles III-V d.C.

Diversos petits fragments que corresponen a: brocs, superfícies, bases, etc.: alguns són de voluta, però els altres són difícils de classificar, per tractar-se de trossos molt petits.

15 Àmfora romana

- 50.590 Fragment de llavi, Dressel 1. Segle I a.C.-I d.C.
- 50.592 Fragment de llavi, Dressel 2. Segle I a.C.-I d.C.
- 50.401 Fragment de llavi, Haltern 70. Segle I d.C.

50.284 Quaranta-set fragments Dressel 1. Corresponen a la mateixa peça. Segle II a.C-I d.C.

Diversos fragments d'anses de diverses seccions.

16 Morter

50.404 Fragment vora M. Vegas 7, amb marca fracturada impresa en dos rengles: (fig. 28)

.LCE
.ERP

17 Ús comú romana

50.792 Tretze fragments de diverses vores d'olles exvasades, M. Vegas 1. Segle I a.C-IV d.C.

50.793 Cinc fragments de vores diverses d'olles exvasades amb ranura. M. Vegas 1. Segle I a.C-I d.C.

50.794 Un fragment de vora d'olla ametllada exvasada M. Vegas 2. Segle I a.C.-I d.C.

50.795 Set fragments de vores aplicades, M. Vegas 5. Segles a.C-1 d.C.

50.796 Quatre fragments de vores, M. Vegas 6. Segles I a.C.-IV d.C.

50.797 Dos fragments de vores, M. Vegas 10. Segles III-IV d.C.

50.798 Un fragment de vora, M. Vegas 14 a. Segle I a.C-I d.C.

50.799 Setze fragments de vores, corresponents a plats i tapadores de vora fumada, M. Vegas 16. Segle I a.C-IV d.C.

50.800 Tres fragments de vores de copa, M. Vegas 21. Segles I a.C.-I d.C.

50.801 Dos fragments de vora de gerro de coll alt, decorat amb anelles, M. Vegas 27 a. Segles I a.C-I d.C.

50.802 Un fragment de vora de gerro de coll alt, M. Vegas 38. Segle I a.C-I d.C.

50.803 Un fragment de vora de gerra de coll estret, M. Vegas 41 a. Segles I-IV d.C.

50.804 Dos fragments de vores de recipients de boca ampla, M. Vegas 44. Segles I a.C-IV d.C.

50.305 Tres fragments de tapadores amb agafador circular, diàmetre de la més ampla, 75 mm., M. Vegas 17. Segle I a.C-IV d.C.

També s'han exhumat diferents fragments de vores, anses, fons i parets tant de recipients prims com de gruixuts, de factura romana, però de forma inedintificable.

18 Altra

50.805 Tap elaborat des de una tègula, diàmetre 80 mm.

50.806 Pes de teler circular, fet també d'una tègula, diàmetre forat 15 mm., diàmetre total 90 mm.

50.816 Dos pesos de teler *pondus*, l'un sencer, i l'altre sols la part inferior.

50.405 Espècie de tamuja o embut d'un gran recipient, a la part superior hi ha la cavitat amb un forat al fons, per tal d'escolar el líquid .(fig. 29)

19 Grisa medieval

50.807 Nou fragments de vores d'olla exvasada, de gruix regular i llavi rom. V. forma 1.

50.808 Un fragment de vora d'olla exvasada amb ranura i llavi bisellat. V. f. 6

50.809 Un fragment de vora d'olla exvasada amb superfície plana. V. f. 10.

50.810 Un fragment de vora d'olla amb llavi rom, quelcom exvasat, amb la paret lleugerament panxuda. V. f. 20.

50.811 Un fragment de vora de bol, amb paret vertical i llavi rodó. V. f. 17.

50.812 Un fragment de vora recta amb llavi rom, la vora aprimada i lleugerament corbada devers enfora, pel seu perfil podria correspondre a una tapadora acampanada.

50.813 Tres fragments de paret vertical de cassola, lleugerament inclinada anfora i corbada vers endis, llavi rom. V. f. 26.

50.814 Cinc fragments de fons pla d'olla. V. f. 26

Diversos petits fragments de vores, que per la seva disposició, la majoria semblen correspondre a V. f. 1.

Escultura

50.538 Fragment de motllura de marbre, amb decoració vegetal estilitzada, en baix relleu, al frontal, el tema presenta una disposició vertical i es compon de tija i calze, de l'interior del qual en surt un altre, i d'aquest surt una altra vegada la tija amb repetició del tema. (fig.31).

50.216 Dos fragments d'una mesa d'ara, l'un (c) de la motllura (part central) i l'altre és un simple fragment. Les parts a i b són les més importants pel volum. En conjunt està profusament esculpit en baix relleu. Aquestes dues foren trobades al quadre 6 (quan es publiqui el sector est o de les fosses, es donarà l'estudi global. (fig. 32).

Epigrafia

50.587 Quatre fragments de base plana, els quals engalzen entre si, hom hi llegeix:

(...)STIPE

La peça és de marbre rosa amb vetes de color granat. (fig. 33) (13).

Divers

50.586 Fragment de marbre blanc amb vetes amarronades disposades horitzontalment, llargada conservada 70 mm. Es un tronc al qual es cargola un element circular llis (una serp?).

50.584 Fragment de rajola amb grafit, possiblement una A. (fig. 29).

Materials nobles de construcció

50.286 Fragment de motllura de marbre blanc, decorat amb tors i escòcies. (fig. 38)

50.285, 50.309, 50.310, 50.773, 50.584, 50.402 Sis fragments de motlures de marbre rosa, en la secció dels quals es perfilen tors i escòcies. (fig. 40).

Cal constatar la troballa d'una sèrie de tesselles soltes de marbre i vidre, alguna de daurada, així com un fragment d'*opus signinum*, amb tesselles.

Materials de construcció romans

La gran quantitat de tègula i ímbrix trobats, possiblement corresponen a la teulada caiguda.

D'entre el material de construcció cal destacar cinc fragments d'estuc decorats en baix relleu amb temàtica geomètrica on s'insinuen cercles, meandres, etc.

També criden l'atenció unes petites peces de ceràmica quadrades de 45 x 45 i d'un gruix aproximat de 7 mm.

50.395 Motllura sencera de terra cuita, de secció rectangular amb un cantó graonat amb tres angles de 90 °. (fig. 29).

Mòduls de terrissa

Sobre aquests materials, vegi's dins la present memòria el capítol monogràfic.

Vidre

Dos fragments de fons d'ungüentari, l'un pla i l'altre fusiforme. Segle I d.C.

Del altres cal remarcar dues vores de plat o de bol, així com un fragment amorf de color blau.

Ossos i dents

Ossos diversos molt fragmentats, de diferents animals domèstics.

Ferro

Vint-i-cinc claus, alguns dels quals conserven la tija i altres la cabota; pocs de sencers, gruixos variats.

Bronze

50.313 Cama sencera de bronze. Alçada 85 mm. Recta, amb el peu pla i les diferents part ben marcades. Possiblement es tracta d'un ex-vot.

50.312 Sivella sencera, amb una sola pua. (fig. 30).

Entre altres fragments, destaca una taxta, un tros de passador de secció quadrada i un petit fragment de vora exvasada.

Plom

50.588 Un "glande", mida 35 mm.

50.391 Un "glande", mida 40 mm.

Un fragment de placa anepigrafiada.

Os treballat

50.283 Petit fragment d'una vora, podria ésser d'una frontissa, decorat amb un bordó.

Petxines

Diverses, corresponents a espècies mediterrànies i comestibles.

Monedes (foto 5)

45/50.420 Petit bronze romà. Trobat al quadre 24; Z-2,55 mm., pes 2 grs., diàmetre 16,25 mm. gruix 1,75 mm. Encunys 12 H. A l'envers, bust diademat de l'emperador Constanci II, vers la dreta, a la llegenda s'hi llegeix: (...)CONSTANTINVS(...), i al revers, dos soldats amb escut i llança, entre ells hi ha dues ensenyes militars, a la llegenda s'hi llegeix: (...)XER(...)TVS. Cronologia: 350-335. Conservació deficient.

37/50.965 Petit bronze romà. Trobat al quadre 14; Z-2,27 mm. Pes 2,32 grs., diàmetre 18,70 mm., gruix 3,85 mm. A l'anvers s'hi insinua el vap d'un emperador que mira vers la dreta; el revers, gastat. Cronologia. Podria ésser de finals de l'Alt Imperi. Conservació molt deficient.

46/50.406 Petit bronze de la seca de Cisyclus o Sircià. Trobat al quadre 25. Z-2,75 mm., pes 2,60 grs., diàmetre 18,60 mm., gruix 2 mm. A l'anvers, bust llorejat de l'emperador Constantí I el Gran, vers la dreta, de la llegenda es conserva: CO(...)TINVS AVG ; al revers hi ha una corona de llozer, al seu interior la llegenda: VOT XX MVLT XXX· T S· Cronologia 307-324. Conservació molt deficient.

65/50.970 As de bronze romà. Trobat al quadre 38, Z-3., pes 12,67 grs., diàmetre 26,85 mm., gruix 3,65 mm. Encunys 6 H. A l'anvers, cap llorejat i amb barba de l'emperador Hadrià, vers la dreta, s'hi llegeix: HADRIANVS A(...)STVS ; i al revers, figura femenina dreta vers l'esquerra, amb pàtera i llegenda: CLEMENTIA AVG(...)P , i al camp les lletres S.C. Cronologia 128. Conservació regular.

(12) B. Dedet, *L'expansion des ceramiques sigillées gallo-romaines*, a *Miscelánea Arqueológica*, tom I, pàg. 265. Barcelona, 1.974.

(13) G. Fabre, M. Mayer, I. Rodà, op. Cit. Pàgs 90 a 96 i làmina 38.

AQUI S'HA D'AFEGIR LA TAULA CRONOLOGICA DE LA CERAMICA DE L'E-IV a I IV d.

g) Consideracions cronològiques dels estrats IV a i IV d

Ja s'ha dit abans que el terraplenat de tota l'àrea del "criptopòrtic", tant la sud com la nord és homogènia del del punt de vista morfològic, això és degut que en un moment determinat es va omplir per tal d'aconseguir una cota, a partir de la qual, possiblement es va procedir a una remodelació de l'edificació, a una cota més alta, amb la qual es va anular definitivament aquesta part de la construcció romana.

Amb l'estudi dels materials es pot constatar la premeditació del terraplenat, ja que s'ha trobat barrejats materials tant utilitaris com sumptuaris, ceràmica diversa, d'entre la qual destaca un conjunt de fragments de sigil.lata (núms. 50.407 i 50.408), pastada amb argamassa amb altres elements de construcció, fet que demostra que fou aprofitada en l'aparell d'alguna paret bastida en una remodelació anterior. Tots aquests materials abasten un amplí ventall cronològic. (Vegeu taula).

Malgrat l'alt percentatge exhumat de materials de difícil classificació, fonamentalment per tractar-se de petits fragments amorfos, la resta és prou eloqüent per reseguir-ne el llarg procés.

El material preromà i republicà, 47%, cal considerar-lo que procedeix del context cultural precedent; és una ceràmica que a Can Modolell apareix a tots els nivells, així com arreu de la vall, és la que procedeix del poblament ibèric, tant del poblat com de l'hàbitat del conjunt de sitges situades a l'entorn immediat de Can Modolell.

El 25,37 % corresponent a l'Alt Imperi, cal considerar-lo com a coetani de la primera etapa del jaciment, i el 2,26 del Baix Imperi, de la segona, encara que això cal contemplar-lo amb un criteri ampli, ja que cal tenir present el moment de les remodelacions importants, així com la juxtaposició d'alguns d'aquests materials, concretament de la ceràmica d'ús comú.

La persistència de la construcció romana es posa de manifest amb la presència d'aquest percentatge del 24,75 de materials, els quals cronològicament s'endinsen devers l'Alta Edat Mitja, època en la qual tal vegada es pugui situar l'acció del terraplenat, i que, probablement cal relacionar amb la planta dels murs de la qual es referencien amb lletres en el plànol general del jaciment, lloc situat en el sector est o de les fosses, aquests murs es fonamenten en els estrats romans.

h) Els materials nobles exhumats als estrats IV a i IV d

Del material exhumat en l'E-IV a, o terraplenat del "Criptopòrtic", criden l'atenció algunes peces, encara que fragmentades, per la seva gran qualitat, tant per la noblesa del material emprat, principalment marbre, ciom pel seu treball acurat, cosa que dóna a entendre que havia de pertànyer a una construcció important, tal com havia d'ésser l'edificació romana de Can Modolell.

Amb aquests materials es reforça la hipòtesi, evidentment amb totes les reserves pròpies del cas, de lloc públic o de culte, que deuria exercir aquesta construcció des de la mateixa època de la seva fundació, i que al llarg dels tres o quatre primers segles de l'era s'aniria enriquint mitjançant les aportacions dels devots, etapa que trobaria en els segles II-III el punt més àlgid, con a conseqüència del desenvolupament socio-econòmic

de la contrada i de l'Imperi en general, circumstància que possiblement, facilità empendre la gran remodelació de finals del segle II o principis del III, tal com es pot deduir de l'estudi dels materials de sota el vigent empedrat i de l'estrat III de l'annex trapezial.

Es evident que, d'acord amb la troballa dels materials, aquests no són propis del mateix "criptopòrtic", concretament els de la construcció, per tal com s'ha exhumat la seva estructura pràcticament complerta, exceptuant-ne la coberta, això fa pensar que aquests materials provenen d'altres estances, les quals estarien ornamentades amb els marbres abocats aquí en funció de runa.

Aquests materials nobles, ja inventariats, es poden resumir en:

a) Epigràfics

50.399 Dos fragments de marbre (l'un trobat al F-14) que engalzen entre si, pertanyents a una peça plana (mesa o banc?). La part conservada medeix en cms. 4,4 x 23,3 (al frontal) x 17 (fins la fractura).

La inscripció es desenvolupa per la cara frontal del gruix. S'hi llegeix:(fig. 33)

(...)F. CELER II VIR(...)

50.587 Quatre fragments de marbre, que també engalzen, i que per la seva morfologia sembla corresponen a la peça 50.399. El total medeix en cms: 4,5 x 18,8 (al frontal) x 8,6 (fins la fractura). Presenta la particularitat de conservar intacte l'acabat del cantó dret.

La inscripció, també es desenvolupa pel cantell, i s'hi llegeix: (fig. 33)

(...)STIPE

50.659 Ara epigrafiada, de pedra sorrenca, gairebé sencera, amb base i coronament motllurat. S'hi llegeix: (foto 6)

A
VS
LICI(...)S

50.366 i 50.355 Cinc fragments de marbre, possiblement corresponent a la mateixa làpida. Fabre, Mayer i Rodà proposen la lectura següent: (fig. 37) (14)

CA(.....)O
D(.....)ANI
(.....)

b) Escultòrics

- 50.538 Fragment de peu de marbre, pertanyent possiblement al algun moble; esculpit en baix relleu el frontal, amb un tema vegetal repetitiu, a base de calze (narcís dels prats?) de l'interior del qual en surt una tija, i així successivament. (fig. 31)
- 50.216 Dos fragments corresponents a una mesa de marbre, amb vora esculpida en baix relleu. El de referència és el fragment central (fig. 32).
- 50.532 Fragment de cama, pertany a una escultura masculina de marbre, conserva la part superior del calçat (fig. 34).
- 50.774 Fragment escultòric de marbre, possiblement correspon a un braç de persona. (fig. 38).

c) Materials de construcció

50.365 Fragment de capitell de marbre blanc, presenta tres cares esculpides en baix relleu. A la cara frontal hi ha una flor de llis i a les laterals, volutes. (figs. 35 i 36).

50.375 Diversos fragments de mosaic *opus tessellatum*. (fig. 39).

Un fragment de pavimen *opus signinum*

Diferents tesselles soltes de marbre i vidre, alguna de daurada.

Varis fragments de motlures de marbre blanc i rosa, esculpides amb tors i escòcies. (figs. 38 i 40).

Una gran quantitat i varietat de fragments de plaques de marbre.

(14) G. Fabre, M. Mayer, I. Rodà, op cit. Pàgs. 101 a 104, làms. 42, 43, 44, 45; fig. 14 i 15.